

מיירטים פייקים

דיסאינפורמציה ומאמצי בדיקת עובדות במלחמת ישראל-איראן

איגוד
האינטרנט
הישראלי
ISOC-IL

מחקר וכתיבה: ניצן יסעור, יעל רם ועידן רינג

ספטמבר 2025

איגוד האינטרנט הישראלי (ע"ר) הוא ארגון ללא כוונת רווח אשר פועל מאז תחילת שנות התשעים להטמעת השימוש באינטרנט לטובת הציבור בישראל ומפעיל תשתיות אינטרנט חיוניות בישראל: מרשמי שמות המתחם (Domain Names) המדינתיים ".il" ו-"ישראל" ומחלף האינטרנט הפנים מדינתי (IIX). הידע והניסיון המקצועי של איגוד האינטרנט הישראלי במחקר, בפיתוח ובהפעלה של טכנולוגיות אינטרנט עבור הציבור הישראלי משמש בסיס לפעילות מחקר, מדיניות והעצמת הקהילה שמבצע האיגוד. בכלל זה, איגוד האינטרנט הישראלי מפעיל את קו הסיוע לאינטרנט בטוח ואת מיזם Block.org.il, המספק לציבור הרחב סיוע, ידע וכלים לשיפור המוגנות והבטיחות ברשת; מיזמים ופעילויות שונות לצמצום פערים דיגיטליים וקידום מיומנות ואוריינות רשת בחברה הישראלית; את מיזם data.isoc.org.il האוסף ומנגיש נתונים כמותיים-סטטיסטיים על האינטרנט הישראלי ומשתמשו; ומפרסם מחקרי מדיניות מקצועיים המיועדים ליידע ולטייב את זירת האינטרנט הישראלית והגלובלית בצמתים מגוונים של משפט וטכנולוגיה.

פרויקט חסינות לדיסאינפורמציה בישראל (DRI)

מחקר זה בוצע במסגרת פרויקט חסינות לדיסאינפורמציה בישראל (DRI) שמטרתו לספק מענה מקיף להפצת מידע מטעה וכוזב ברשת, בהובלת איגוד האינטרנט הישראלי (ISOC-IL), ובתמיכת האיחוד האירופי. מטרת הפרויקט היא חיזוק חוסנה של החברה הישראלית בפני מידע מטעה ושקרי באמצעות שיפור יכולותם של גופי תקשורת וארגוני חברה אזרחית לבצע בדיקת עובדות ותחקירים דיגיטליים, הגברת האוריינות והמודעות הציבורית וכן קידום מחקר בתחום. הפרויקט משלב חוקרים, עיתונאים, אנשי חינוך, יזמים בתחום הטכנולוגיה, פעילים חברתיים והציבור הרחב, במטרה לטפח סביבת מידע מושכלת, ביקורתית ומכילה.

מחקר וכתביה: ניצן יסעור, יעל רם ועידן רינג | ניתוח נתונים: ד"ר אופיר שטגמן
עוזר מחקר: נדב פרגר | סיוע באיסוף נתונים: גיל פלדמן, ענבר יסעור ומערכת Scooper
עריכה לשונית: חבצלת שפירא | תרגום לאנגלית: רנה הוכמן | עיצוב: סטודיו לי ותמר

Funded by
the European Union

This document has been produced with the financial assistance of the European Union. The contents of this document are the sole responsibility of ISOC-IL and can under no circumstances be regarded as reflecting the position of the European Union.

תוכן העניינים

4	תקציר המחקר
6	מבוא
8	מטרת המחקר
9	מתודולוגיה
12	ממצאים
12	א. בדיקת עובדות במהלך מלחמת ישראל-איראן: תמונת מצב
12	1. מיפוי גופי בדיקת העובדות ברחבי העולם
15	2. ניתוח תוכן של פרסומי הבדיקות
27	3. ניתוח השוואתי: דיסאינפורמציה מסוג הוצאה מהקשר מול דיסאינפורמציה מבוססת AI
32	ב. בדיקת עובדות בישראל במהלך מלחמת ישראל-איראן
32	1. שדה בדיקת העובדות בישראל
33	2. תכנים – מגמות בולטות והשוואה לשדה הגלובלי
37	ג. מוטיבציית בודקי העובדות – הטיה פוליטית או נאמנות לעובדות?
40	דיון
46	סיכום ומסקנות
48	מקורות

תקציר המחקר

מלחמת ישראל-איראן ביוני 2025 עוררה גל חסר תקדים של הפצת מידע כוזב או מניפולטיבי ברשתות החברתיות ובזירה הדיגיטלית. סרטונים שהוצאו מהקשרם, טענות מפוברקות ותכנים שנוצרו באמצעות כלי בינה מלאכותית (AI) הופצו במטרה להטות את דעת הקהל לגבי היקף העימות ותוצאותיו. מחקר זה בוחן את סביבת המידע הדיגיטלית במהלך ימי הלחימה מנקודת המבט של גופי בדיקת עובדות הגלובליים והמקומיים. באמצעות ניתוח 592 בדיקות עובדות שביצעו 50 ארגונים שונים ב-17 שפות, המחקר מספק הן תמונת מצב של סביבת בדיקת העובדות עצמה והן מיפוי מדגמי של סביבת המידע הדיגיטלית בתקופת המלחמה, בדגש על מגמות בהפצת תכנים כוזבים במהלכה. המחקר גם בוחן את סביבת בדיקת העובדות בישראל בתקופה זו, וחושף לצד חשיבותה, את היקפה המצומצם, את חוסר התאמתה לקבוצות מיעוט שונות בחברה הישראלית, ואת היעדר הייצוג והמעורבות שלה בסביבת בדיקת העובדות הבין-לאומית.

ניתוח פעילותם של גופי בדיקת העובדות מראה את העיסוק הנרחב של גופים מכל רחבי העולם בתכנים הקשורים במלחמה ומדגיש את הגלובליות שלה. הניתוח גם מחדד את המעורבות הגדולה של שחקנים לא-מערביים בהפרכת טענות כוזבות במהלך המלחמה. מבין 50 הארגונים שנבחנו, בלטו במיוחד גופים מהודו וירדן, שערכו חלק ניכר מהבדיקות שפורסמו במגוון שפות ופלטפורמות בעולם. ממצא זה מערער על הנטייה להתמקד בזירת בדיקת העובדות המערבית ומצביע על מרכזיותם של שחקנים נוספים. כמו כן, הניתוח לא מצא הטיות פוליטיות עקביות בבחירת התכנים שגופים שונים בחרו לפרסם. רוב הגופים, ללא קשר למדינה שבה הם פועלים, התמקדו בתכנים ויראליים ויישמו קריטריונים שקופים ואובייקטיביים בבדיקות, ללא תלות בזהות הצד שעשוי להרוויח מהתוכן המניפולטיבי. עם זאת, גופי בדיקת העובדות הישראליים התמקדו בהרחבה בתכנים כוזבים שעשויים לתמוך דווקא בנרטיב הישראלי, מה שמעיד על תפקידם המרכזי כגופי ביקורת ו"שומרי סף" חשובים בסביבת המידע הישראלית.

בחירת התכנים המטעים והמניפולטיביים שנבדקו בידי הגופים השונים מראה כי רובו המוחלט של המידע הכוזב שהופץ בתקופת הלחימה היה ויזואלי, בעיקר בפורמט וידאו. סוג המניפולציה הנפוץ ביותר היה הוצאה מהקשר של טענות ותכנים בהיבטים של זמן, מקום או מסגור. כלומר, רוב התכנים השגויים התבססו על תיעוד אמיתי שהוצא מהקשרו ולא על בדיות מוחלטות. ב-20% מהתכנים שנבדקו נעשה שימוש בתוכן שנוצר באמצעות AI – שיעור גבוה למדי, במיוחד בהשוואה לתכנים שעברו מניפולציה בדרכים אחרות, אך הוא מעיד על ההיקף המוגבל יחסית של שימוש בכלים אלו בזמן עימותים צבאיים אל מול השיח עליהם בתקשורת. ממצא חשוב במיוחד מצביע על הנרטיבים שיוצרי ומפיצי דיסאינפורמציה מבקשים לקדם וההשפעה שהם מנסים להשיג. המחקר העלה כי השימוש בתכנים הכוזבים

במלחמת ישראל-איראן נועד בעיקר לשדר עוצמה ולהציג כל צד בעימות כחזק יותר מיריבו. זאת בשונה מעימותים אחרים, כמו מלחמת ישראל-חמאס, שבה נעשה שימוש נרחב בדיסאינפורמציה גם כדי לתאר כל צד כקורבן של יריב לא מוסרי. התמות הבולטות של התכנים הכוזבים במלחמת ישראל-איראן כללו הפגנת כוח צבאי, נזק פיזי, פיצוצים ודימויים של בהלה ציבורית בקרב האויב. מרבית התכנים המטעים שנבדקו היו כאלו שעשויים לשרת את הצד האיראני, אם כי הופצו גם תכנים היכולים לתמוך בנרטיב הישראלי.

הממצאים תורמים להבנה של סביבת בדיקת העובדות הגלובלית והישראלית בעת עימותים בין-לאומיים, על רקע חולשתם הגוברת של גופי הבדיקה, המתמודדים עם אתגרים ולחצים מתמשכים. הם מספקים תובנות על מבנה השדה, השחקנים הפועלים בו והמאפיינים הגאוגרפיים של פעילותם, וחושפים דפוסים מרכזיים בנוגע לתכנים כוזבים שהופצו במלחמה - סוגיהם, דרכי השימוש בהם והמטרות שהם משרתים. ממצאי המחקר יכולים לשמש בסיס לפיתוח משאבי ידע וכלים מעשיים עבור שדה המחקר, התקשורת והציבור הרחב, ובהם כלים לאיתור וזיהוי תמונות וסרטונים שהוצאו מהקשרם, לזיהוי תוצרי AI, ולחיפוש ואימות מידע ברשת.

המלחמה בין ישראל לאיראן, שפרצה ב-13 ביוני 2025, כללה מתקפות אוויריות ובליסטיות אינטנסיביות של שני הצדדים במשך 12 ימים ברציפות. במקביל הופצו גם כמויות חסרות תקדים של דיסאינפורמציה, כאשר מתקפות תודעה ומבצעי השפעה באמצעות הרשת לקחו בה חלק פעיל.¹ לאורך כל ימי המלחמה, הרשתות החברתיות בישראל, באיראן וברחבי העולם הוצפו במידע כוזב או מינופוליטיבי בנוגע למלחמה, מטרותיה ותוצאותיה בשטח. תמונות וסרטונים שנוצרו באמצעות כלי AI, או צולמו בעימותים שונים וזמנים אחרים והוצאו מהקשרם, פורסמו כתיעודים של העימות הנוכחי כדי לזרוע פחד ובלבול ולהעצים נרטיבים המשרתים צד מסוים. תוך שעות ספורות מפרוץ המלחמה הופיעו ברשתות תמונות מזויפות של מטוסים ישראליים שהופלו באיראן, שדות תעופה ובנייני מגורים הרוסים בתל אביב, פיצוצי ענק בטהרן והפגנות של אזרחים איראנים נגד המשטר. דימויים אלה נעשו ויראליים ברשתות החברתיות, ומיליוני משתמשים ברחבי העולם צפו בהם ושיתפו אותם.² בשצף המידע הסותר ובהמולה שיצר, גם כלי תקשורת וערוצי חדשות הפיצו לא אחת מידע שגוי, והדרישה של כל אחת מהמשלות להימנע משיתוף תמונות ומידע על הפגיעות וההרס, לצד הגבלת הגישה לרשת באיראן לאורך המלחמה, הקשתה עוד יותר על היכולת לאמת טענות הנוגעות למלחמה.

מלחמה זו מצטרפת לעימותים צבאיים בין-לאומיים נוספים שפרצו בשנים האחרונות – כמו מלחמת רוסיה-אוקראינה, והמלחמה בין ישראל לחמאס וחיזבאללה בעקבות מתקפת השבעה באוקטובר – בהם בלט ההיבט הדיגיטלי והתודעתי. עימותים כאלו הם כר פורה להפצת מידע כוזב במסגרת הניסיון של שחקנים שונים להשפיע על דעת הקהל המקומית והעולמית, הן ברמת משתמשים פרטיים ברשתות החברתיות והן ברמת מדינות, כדי להדהד נרטיבים כוזבים, לעיתים במסגרת פעולות השפעה הדדיות. ניסיונות השפעה והתערבות זרה באמצעות הרשת הפכו לחלק בלתי נפרד מהלוחמה העכשווית, כפי שהראו ניסיונות של ישראל ואיראן לחדור זו לרשת של זו ולהתערב בה עוד לפני שהעימות המזוין פרץ בפועל.³

1. Myers, S. L., Odenheimer, N., & Solomon, E. (2025, July 15). Israel and Iran usher in new era of psychological warfare. *The New York Times*. www.nytimes.com/2025/07/15/technology/israel-iran-psychological-warfare.html

2. Jones, G. M. (2025, June 19). How out-of-context videos mislead social media users on the Israel-Iran conflict. *Euronews*. www.euronews.com/my-europe/2025/06/19/how-out-of-context-videos-mislead-social-media-users-on-the-israel-iran-conflict; EDMO. (2025, June 13). The first AI war: How the Iran-Israel conflict became a battlefield for generative misinformation. *EDMO*. <https://edmo.eu/publications/the-first-ai-war-how-the-iran-israel-conflict-became-a-battlefield-for-generative-misinformation/>; Murphy, M., Robinson, O., & Sardarizadeh, S. (2025, June 19). Israel-Iran conflict and AI disinformation: Dozens of AI-generated videos garner over 100 million views. *BBC News*. www.bbc.com/news/articles/c0k78715enxo

3. Yasur, N., & Citrinowicz, D. (2024). Iranian foreign information manipulation and interference during the Swords of Iron War. *INSS*. www.inss.org.il/publication/iran-influence/; Shah, N. (2025, July 30). What the Israel-Iran conflict revealed about wartime cyber operations. *Atlantic Council*. www.atlanticcouncil.org/blogs/new-atlanticist/what-the-israel-iran-conflict-revealed-about-wartime-cyber-operations/

כמו כן, הצפת המידע והביקוש לעדכונים חיים ומיידיים במהלך העימותים מביאים אזרחים להשתמש בפלטפורמות מסרים מיידיים בלתי מתוכות או לצפות בשידורים חיים, כמו ערוצי דיווחים ועדכונים בטלגרם, שם החשיפה גבוהה במיוחד למידע לא מאומת או בדוק ולעיתים שגוי ומסולף. מעבר לכך, ההתפתחויות הטכנולוגיות המהירות בתחום ה-AI בשנה האחרונה מאפשרות ליצור בקלות תוכן ויזואלי מזויף ומשכנע, מה שמאיץ את התפשטות התכנים הללו ומקשה על אנשי מקצוע לבצע בדיקת עובדות ולאמת מידע לפני שדעת הקהל מתקבעת והמידע הכוזב מופץ ונטמע.⁴ בסביבת מידע דינמית וסוערת כזו, גופי בדיקת עובדות עומדים מול אתגרים גדולים ומגמות חדשות ולא מוכרות.

ישראל היא אחת המדינות המובילות בעולם בשימוש ברשתות החברתיות, עם שיעורי חדירה גבוהים של פלטפורמות רבות.⁵ מאז השבעה באוקטובר, וביתר שאת מאז פרוץ מלחמת ישראל-איראן, עלה השימוש בטלגרם. משתמשים מצטרפים לערוצי דיווחים ועדכונים שעונים על הצורך במידע מיידי, אך לעיתים קרובות זהו מידע לא מאומת ואף שגוי.⁶ בנוסף על כך, המתיחות הפנימית והאזורית בשנים האחרונות הפכה את אזרחי ישראל לפגיעים במיוחד למבצעי השפעה. אולם, למרות פגיעות זו והחשיפה הרבה למידע לא מאומת ברשת, סביבת בדיקת העובדות בישראל מצומצמת: פועלים בה גופי בדיקת עובדות מעטים בלבד, הם אינם מותאמים לקבוצות השונות באוכלוסייה הישראלית, ואף נתונים ללחצים כלכליים ופוליטיים גוברים שמגבילים את פעילותם.⁷

לנוכח ההכרה במתח שבין הפצת דיסאינפורמציה סביב עימותים בין-לאומיים ובין החולשה הגוברת של גופי בדיקת העובדות בעולם ובישראל, המחקר הנוכחי מבקש לבחון את תפקודו של שדה בדיקת העובדות הגלובלי והמקומי בהקשר של מלחמת ישראל-איראן, ודרכו לספק תמונת מצב של מאפייני התוכן הכוזב והמיניפולטיבי שהופץ במסגרת המלחמה, והתפקיד שמילא בה.

4. Ponce de León, E., & Chenrose, A. (2025, June 24). Grok struggles with fact-checking amid Israel-Iran war. *DFRLab*. <https://dfrlab.org/2025/06/24/grok-struggles-with-fact-checking-amid-israel-iran-war/>

5. Wiener, A., & Stegman, O. (2024). *Social media and digital platforms use in Israel (2023–2024)*. Israel Internet Association. <https://en.isoc.org.il/data-and-statistics/social-media-and-digital-platforms-use-in-israel-2023-2024>

6. Ring, E. (2025, July 6). Fake news, real missiles: Israel's Telegram crisis is a national security threat *Haaretz*. www.haaretz.com/opinion/2025-07-06/ty-article-opinion/.premium/fake-news-real-missiles-israels-telegram-crisis-is-a-national-security-threat/00000197-cffc-da1d-a5ff-ef6e780000

7. Ram, Y., Wiener, A., & Ring, E. (2025, April). *Disinformation resilience: Israel stakeholder analysis report*. Israel Internet Association. www.isoc.org.il/files/docs/disinformation/Disinformation-Resilience-Israel-Stakeholder-Analysis-Report-April2025.pdf

מטרת המחקר

המחקר מתבסס על ניתוח איכותני וכמותי של מאות בדיקות עובדות שביצעו עשרות גופי בדיקת עובדות מקצועיים – בין-לאומיים וישראליים – בזמן מלחמת ישראל-איראן בקיץ 2025. מטרת המחקר היא לבחון ולמפות את שדה בדיקת העובדות הגלובלי והישראלי סביב המלחמה, ובכך ללמוד הן על מאפייניו ואופיו של התוכן הכוזב שהופץ ונבדק במהלך המלחמה, והן על המדיניות, סדרי העדיפויות וההטיות של גופי בדיקת עובדות בישראל ובעולם. הדגש שהושם על גופי בדיקת העובדות בישראל נבע מממצאים של מיפוי מקיף קודם של סביבת המידע הישראלית, אשר חשפו חוסרים ניכרים בסביבת בדיקת העובדות המקומית, כגון היעדר מגוון מספק של גופים ישראליים הפועלים בזירה הבין-לאומית, וכן מחסור בארגונים שפונים לאוכלוסיות מיעוט בישראל, כמו החברה הערבית.⁸

למחקר זה שלוש תרומות עיקריות. ראשית, הוא ממפה את סביבת בדיקת העובדות הגלובלית ביחס לעימותים צבאיים במזרח התיכון ומצביע על מגמות הקשורות הן בהפצת דיסאינפורמציה והן בבדיקת תכנים כאלו. בכך הוא מאפשר לזהות חוסרים וצרכים אצל גופי בדיקת עובדות, כמו מחסומי שפה ושימוש בכלים מתקדמים. בין היתר, המחקר מראה כיצד בודקי העובדות מנגישים את הבדיקות, במטרה להגביר את אמון הציבור בפרסומיהם, וכיצד הם מבססים את טענותיהם בצורה שקופה ונגישה. שנית, ההשוואה בין סביבת בדיקת העובדות הישראלית לזו הגלובלית מספקת תובנות מעניינות על השוני והדמיון בין השתיים, כמו הטיות לטובת נושאים מסוימים או גישה חלקית למידע המשפיע על הבדיקה, ו(חוסר) הסתמכות על מוסדות רשמיים לאימות מידע. לבסוף, ממצאי המחקר יכולים לתרום לפיתוח משאבי ידע ויכולות עבור שדה המחקר והתקשורת בישראל ועבור הציבור הרחב, כמו היכרות עם כלים נגישים לאיתור ולזיהוי תמונות וסרטונים שהוצאו מהקשר, זיהוי תוצרי AI, חיפוש ואיתור מידע ברשת ועוד.

---

8. Ram et al., 2025.

מתודולוגיה

מסגרת הנתונים ואיסופם

כדי לבחון כיצד התמודדה סביבת העובדות העולמית והמקומית עם הצפת המידע הכוזב על מלחמת ישראל-איראן, אספנו וניתחנו מאות בדיקות עובדות שביצעו עשרות ארגונים מתחילת המלחמה ועד ההסכמה על הפסקת אש בין התאריכים 13.06.2025 - 24.06.2025.

ניתוח בדיקת העובדות בזירה הגלובלית ובזירה הישראלית התבסס על שני מקורות עיקריים. הראשון הוא מאגר [Fact Check Explorer](#) של גוגל, שמאגד בדיקות עובדות מטעם ארגונים מרחבי העולם, כולל גופי בדיקת עובדות עצמאיים וגופי חדשות, רבים מהם חברים ברשת בדיקת העובדות העולמית (IFCN), כך שהם עומדים בקריטריונים המקצועיים.⁹ במאגר זה ביצענו חיפוש לפי מילות המפתח "ישראל" או "איראן" ב-17 שפות שונות, ובהן אנגלית, עברית, ערבית, פרסית, הינדית, רוסית וסינית. החיפוש הניב 537 תוצאות. חשוב לציין כי המאגר כולל רק גופים שהטמיעו במערכות שלהם [ClaimReview markup](#) – מבנה דאטה המאפשר לכלי של גוגל לשלוף אותם ולהציג אותם במאגר, ובו אפשר לחפש ולמייין תוצאות. בישראל נכלל רק גוף בדיקת עובדות אחד בכלי זה של גוגל, לפחות בעבר – 'המשרוקית' של גלובס – אולם המחקר הנוכחי לא העלה תכנים של בדיקות עובדות מטעמו.¹⁰

מכיוון שמאגר המידע של גוגל לא כולל גופי בדיקת עובדות ישראליים, ומתוך רצון לבדוק גם את סביבת בדיקת העובדות המקומית בזמן המלחמה, חילצנו גם תכנים רלוונטיים של שני גופי בדיקת עובדות מובילים בישראל – ארגון [פייק ריפורטר](#) (FakeReporter) ומיזם ['בודקים'](#). מאחר שגופים אלו פעילים בעיקר ברשת X, נעזרנו בחברת [סקופר](#) (חברה ישראלית המספקת שירותי ניטור ברשתות החברתיות) כדי לחלץ את כל הציוצים מחשבונות ה-X של גופים אלו בתקופה הרלוונטית, ובסך הכול נמצאו 192 פוסטים. מאחר שחילוץ המידע של בודקי העובדות הישראליים נעשה באופן ממוקד ומתוכנן, הבחנו לאורך תהליך הניתוח וניסוח הממצאים בין תוכני בדיקת עובדות ברמה הגלובלית (שנאספו באמצעות הכלי של גוגל) לתוכני בדיקת עובדות ברמה המקומית (על סמך ניתוח פוסטים של שני הגופים הישראליים).

9. ר' נספח ב' לרשימת גופי בדיקת העובדות שנכללו במחקר וסטטוס החברות שלהם ברשת IFCN. חומרי עזר ונספחים נמצאים באתר: www.isoc.org.il/wp-content/uploads/2025/08/Appendix-Disinformation-and-Fact-Checking-in-the-Iran-Israel-War.xlsx

10. בדיקה ידנית של פעילות 'המשרוקית' מצאה כי גוף זה העלה שבעה פרסומים בתקופה הנבדקת. רק שניים מתוכם עסקו בדיסאינפורמציה הקשורה למלחמה, אך אלה לא היו בדיקות עובדות של ממש, אלא הופיעו במסגרת כתבות חדשותיות, לעיתים תוך התבססות על גופי בדיקת עובדות אחרים. על כן, תכנים אלו לא נכללו במחקר.

לאחר חילוץ כל הנתונים, הוסרו בדיקות שלא עסקו במלחמת ישראל-איראן הנוכחית, למשל כאלה שעסקו בעימותים אחרים הקשורים לישראל או בסוגיות פוליטיות מקומיות נעדרי זיקה ישירה למלחמה. כמו כן, הוסרו בדיקות שכללו ציורים חוזרים או ציורי המשך בשרשרים על אותה בדיקה. בנוסף, בדיקות שכללו התייחסות למספר תכנים או מקרים שונים פוצלו ונספרו כבדיקות נפרדות. לאחר תהליך זה נותרו 534 בדיקות בזירה הגלובלית, ו-58 בזירה הישראלית. בסך הכול המחקר כולל ניתוח וקידוד של 592 בדיקות.

קידוד

לאחר השלמת איסוף הנתונים, בוצע הליך קידוד לכל הבדיקות (להנחיות הקידוד וההגדרות ר' נספח א'). הקידוד נעשה בידי מקודד חיצוני בלתי תלוי שאינו חלק מצוות המחקר, ועל פי הנחיות הקידוד וההגדרות שנקבעו מראש, ללא קשר לתוכן הבדיקות. לאחר מכן, צוות המחקר ביצע בדיקה מדגמית של הקידוד כדי לוודא אחידות.

הקידוד כלל נתוני מטא-דאטה כמו תאריך הבדיקה, שפת הבדיקה, הארגון הבודק וארץ מוצאו, וכן נתונים וסיווגים הקשורים לתוכן הבדיקה. ראשית, קודד סוג ההטעיה/ דיסאינפורמציה¹¹ של התוכן הנבדק בהתאם למחקרים מובילים בתחום ולהגדרות המקובלות לסיווג מידע כוזב:¹²

- הבדיקה קבעה שהתוכן נוצר באמצעות AI.
- הבדיקה קבעה שהתוכן עבר מניפולציה (Manipulated) שאינה באמצעות AI, כמו עריכה מגמתית.
- הבדיקה העלתה שהתוכן הוצג תוך התחזות לגוף/אדם אחר (Imposter).

11. בדיקת עובדות אחת עשויה להתייחס לכמה סוגים של הטעיה/דיסאינפורמציה.

12. Hameleers, M. (2025). The visual nature of information warfare: The construction of partisan claims on truth and evidence in the context of wars in Ukraine and Israel/Palestine. *Journal of Communication*, 75(2), 90–100. <https://doi.org/10.1093/joc/jqae045>; EU DisinfoLab Research Team. (2022, July 22). EU DisinfoLab's methodology to classify fact-checked disinformation: A codebook. EU DisinfoLab. www.disinfo.eu/wp-content/uploads/2022/07/20220720_Methodology_FINAL-1.pdf; Wardle, C., & Derakhshan, H. (2017, September). *Information disorder: Toward an interdisciplinary framework for research and policy making*. Council of Europe. <https://edoc.coe.int/en/media/7495-information-disorder-toward-an-interdisciplinary-framework-for-research-and-policy-making.html>

- הבדיקה קבעה שהטענה המוצגת שקרית לחלוטין (Fabricated).
- הבדיקה קבעה שהתוכן הוצא מהקשר (Out of Context) בהיבט אחד לפחות מבין אלה:
  - ◀ **זמן (Out of Date)** – האירוע התרחש בזמן אחר מכפי שנטען בפרסום.
  - ◀ **מקום (Out of Place)** – האירוע התרחש במקום אחר מכפי שנטען בפרסום. ככל שהבדיקה סיפקה את המידע, קודד גם המיקום המקורי של האירוע והמיקום שבו נטען שהוא קרה.
  - ◀ **תוכן הכולל עובדות נכונות אך מוצג בהקשר שגוי (False Connection)** – הבדיקה העלתה שמדובר בתוכן אותנטי, אך הוא הוצג בהקשר שמעניק לו משמעות שונה או מנוגדת למובנו המקורי, גם אם הזמן והמיקום המצוינים מדויקים.

נוסף על כך, קודד פורמט התוכן הנבדק (טקסט, תמונה, וידאו), והאם הבדיקה עסקה בתוכן שפורסם במקור באמצעי תקשורת רשמי או ברשתות החברתיות. מלבד אלו, ניסינו להעריך את המוטיבציה שבבסיס יצירת התכנים השגויים והפצתם. לשם כך, קודדנו מי עשוי להרוויח מפרסום התוכן השגוי (איראן, ישראל, אף אחד מהצדדים, או שקשה להכריע). על אף שקידוד זה כרוך בפרשנות מסוימת ואינו נובע מבדיקת העובדות עצמה, אנו סבורים שהוא מספק מידע חשוב ומעניין לגבי המניעים והמטרות של הגורמים שיצרו והפיצו דיסאינפורמציה בהקשר של המלחמה. מידע זה עשוי לספק גם תמונת מצב של מאזן התכנים שנבדקו ונמצאו שגויים ביחס לכל אחד מהצדדים לעימות. לבסוף, עבור כל בדיקה סומנו גם תמות מרכזיות בתוכן שבו היא עסקה – הנושאים המרכזיים והחוזרים בתכנים הכוזבים שהופצו סביב המלחמה.

ממצאים

א. בדיקת עובדות במהלך מלחמת ישראל-איראן: תמונת מצב

חלק זה מציג את הממצאים שעלו מניתוח של מאות פרסומים (N=534) מטעם גופי בדיקות עובדות ברחבי העולם שעסקו בתוכן כוזב ודיסאינפורמציה שהופצו בחודש יוני 2025, במהלך מלחמת ישראל-איראן, על בסיס מאגר הבדיקות Fact Check Explorer של גוגל. הממצאים כוללים מידע הן על גופי בדיקת העובדות עצמם והן על התכנים שבדקו.

1. מיפוי גופי בדיקת העובדות ברחבי העולם

1.1. מדינות המקור של ארגוני בדיקת העובדות

מאגר בדיקות העובדות שפורסמו בנושא המלחמה בין ישראל לאיראן בתקופה הנבדקת כלל 47 גופים שונים מרחבי העולם שבחנו טענות ופרסומים על המלחמה.¹³ בטבלה הבאה מפורטת רשימת הגופים שפרסמו למעלה מעשר בדיקות שונות של פרסומים כאלה במהלך התקופה הנבדקת, לצד המדינה בה רשום כל גוף.

הארגון שפרסם את מספר הבדיקות הגדול ביותר הוא Misbar (مِسْبَار) – גוף בדיקת עובדות שמרכזו בירדן, עם 134 בדיקות. הבא אחריו הוא ארגון החדשות AFP – גוף בין-לאומי שמרכזו בצרפת ושלוחותיו ברחבי העולם מפרסמות בדיקות בשפות שונות, עם 64 בדיקות, ואחריהם Newtral (ספרד), Newschecker (הודו), BOOM (הודו) Teyit (טורקיה), ו-FACTLY (הודו), עם 31, 30, 24, 23 ו-22 בדיקות בהתאמה.

שיעור מסך בדיקות העובדות	כמות הבדיקות	גוף בדיקת עובדות
25%	134	Misbar (Jordan)
12%	64	AFP (France – International) ¹⁴
6%	31	Newtral (Spain)
6%	30	Newschecker (India)
4%	24	BOOM Fact Check (India)

13. שני גופי בדיקת העובדות הישראליים (פייק ריפורטר ו'בודקים', עם 38 ו-20 בדיקות בהתאמה) לא נכללים בניתוח בפרק זה בשל מקורם השונה (ר' פרק מתודולוגיה). ר' נספח ב' לרשימה המלאה של כלל הגופים שנכללו במחקר.

14. מאחר ש-AFP היא סוכנות המאגדת מספר גופי בדיקת עובדות, אוחדו כל בדיקות העובדות של שלוחות AFP ברחבי העולם (ר' נספח ב').

שיעור מסך בדיקות העובדות	כמות הבדיקות	גוף בדיקת עובדות
4%	23	Teyit (Turkey)
4%	22	FACTLY (India)
4%	19	Alt News (India)
3%	18	The Quint (India)
3%	18	Factnameh (Canada)
2%	13	Doğruluk Payı (Turkey)
2%	10	Lead Stories (USA)
2%	10	Snopes (USA)

טבלה 1: כמות בדיקות עובדות לפי ארגון

המחקר כולל בדיקות שביצעו ארגונים מ-23 מדינות שונות, רובן באירופה ואסיה. בבחינת מספר הבדיקות שפורסמו לפי מדינה, ניתן לראות כי הודו וירדן נמצאות בראש הרשימה. בהודו הבדיקות בוצעו בידי תשעה גופים שונים, בעוד בירדן רובן המוחלט פורסם בידי Misbar, שגם פרסם את מספר הבדיקות הגדול ביותר ביחס לשאר הארגונים שנבחנו במחקר.

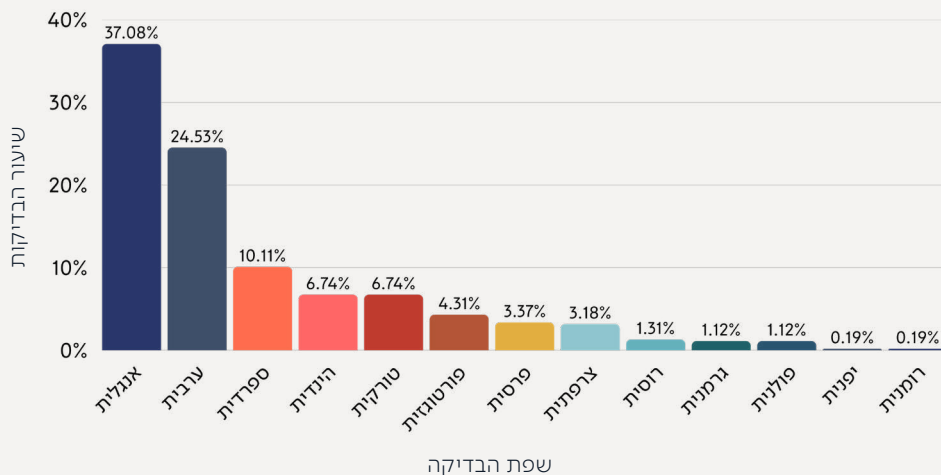
מספר הבדיקות שפורסמו	מספר גופי בדיקת עובדות בכל מדינה	מדינה
136	8	הודו
136	3	ירדן
64	7	צרפת (בינלאומי)
36	2	טורקיה
35	2	ספרד
21	3	ארצות הברית
18	1	קנדה
12	3	ברזיל
9	1	אוסטרליה
9	1	תימן
8	2	פיליפינים
8	1	מקסיקו
7	1	אסטוניה
6	2	גרמניה
6	1	מצרים
6	1	פולין
5	1	בריטניה

מספר הבדיקות שפורסמו	מספר גופי בדיקת עובדות בכל מדינה	מדינה
4	2	צרפת
3	1	קולומביה
2	1	פורטוגל
1	1	יוון
1	1	יפן
1	1	סרי לנקה

טבלה 2: מספר גופי בדיקת עובדות וכמות בדיקות עובדות לפי מדינה

1.2. שפות הבדיקות

הבדיקות שנכללו במחקר פורסמו בשפות רבות ומגוונות. חלק מהארגונים פרסמו בדיקות במספר שפות במקביל, בהתאם למטרותיהם ולקהלי היעד שלהם, ולא רק בשפה הרשמית של המדינה שבה הם פועלים. ארגונים הודיים, למשל, מרבים לפרסם בדיקות באנגלית. בדיקות העובדות שנבחנו במחקר פורסמו ב-14 שפות שונות, כשהבולטת בהן היא אנגלית, עם 198 פרסומים (37% מהבדיקות), אחריה ערבית – 131 פרסומים (25% מהבדיקות), ובמקום השלישי ספרדית, עם 54 פרסומים (10% מהבדיקות). שפות נוספות שבהן נמצאו יותר מעשרה פרסומים הן טורקית, הינדית, פורטוגזית, פרסית וצרפתית.

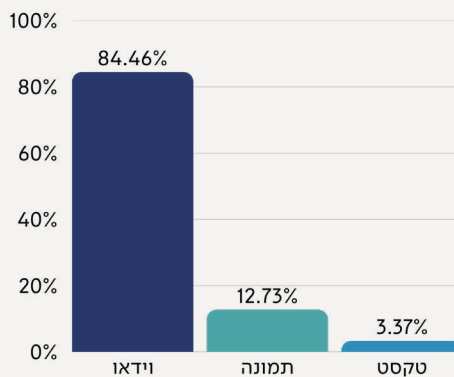
תרשים 1: פילוח של מספר הבדיקות לפי שפת הבדיקה

2. ניתוח תוכן של פרסומי הבדיקות

בחלק זה מוצגים הממצאים שעלו מניתוח התכנים אותם בחנו גופי בדיקת העובדות. חשוב להדגיש כי המחקר הנוכחי מוגבל לבחינת הבדיקות שפורסמו בנוגע לתכנים כוזבים על המלחמה, ולא מתיימר להביא ניתוח או בחינה של כלל התכנים הכוזבים שהופצו במסגרת המלחמה. עם זאת, הנחת היסוד בבסיסו היא שבאמצעות בחינה של בדיקות העובדות שפרסמו במהלך המלחמה עשרות ארגונים בין-לאומיים מקצועיים מובילים, ממגוון מדינות ובשפות שונות, נוכל לקבל תמונת מצב מייצגת של סביבת המידע הכוזב על המלחמה תוך כדי התרחשותה, וכך להבין מגמות בולטות של הפצת דיסאינפורמציה ותוכן שקרי בקונפליקטים ועימותים מזוינים בין מדינות.

2.1. פורמט התוכן

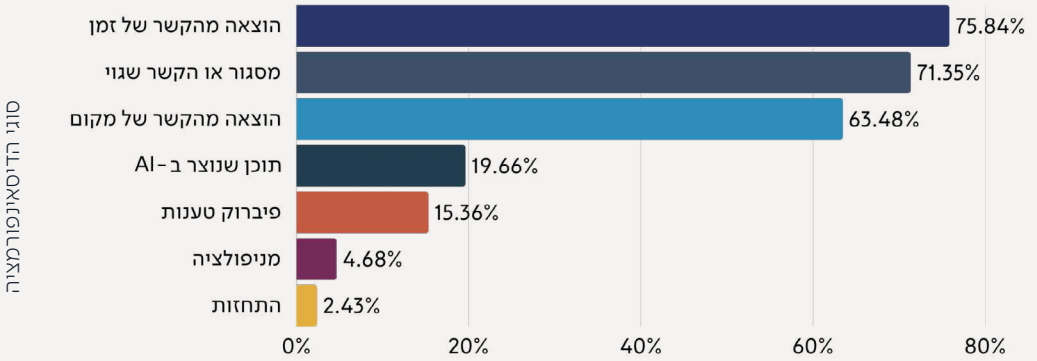
ניתוח פורמט התכנים שנבדקו בידי גופי בדיקת העובדות מעלה כי רובם המוחלט היו בפורמט וידאו (84%). מלבדם נבדקו תמונות בשיעור נמוך בהרבה (13%), ורק מעט טקסטים (3%). אם כן, מרבית התכנים הכוזבים שנבדקו בתקופת המלחמה בידי הגופים המובילים בעולם היו תכנים ויזואליים.

תרשים 2: התפלגות פורמט התוכן של בדיקות העובדות

2.2. סוגי דיסיינפורמציה מרכזיים במלחמת ישראל-איראן

חלק זה עוסק בניתוח התכנים הכוזבים שבדקו גופי בדיקת העובדות במהלך המלחמה ביחס לסוג המניפולציה, ההטעיה או הזיוף שנכללו בהם. נעשתה חלוקה לשבעה סוגי דיסיינפורמציה מרכזיים, בהתאם למחקרים בולטים בתחום¹⁵: הוצאה מהקשר של זמן, מקום או מסגור, תוכן שנוצר באמצעות AI, פברוק טענות, מניפולציה והתחזות.¹⁶

תרשים 3: התפלגות סוגי הדיסיינפורמציה שנבדקו במהלך המלחמה

מניתוח סוגי ההטעיה שנכללו בבדיקות השונות עולה כי מרבית התכנים שנבדקו (76%) כללו הוצאה מהקשר של זמן (Out of Date). כלומר, בדיקת העובדות מצאה כי האירוע המדובר התרחש או פורסם בזמן אחר מכפי שנטען. לדוגמה, תכנים רבים שפורסמו בזמן המלחמה התרחשו בפועל בעימות הקודם בין ישראל לאיראן, בשנת 2024, או בעימותי עבר אחרים ברחבי העולם.

חלק גדול מהבדיקות (71%) עסק בתוכן שכלל מסגור או הקשר שגוי (False Connection), כלומר עובדות נכונות המוצגות בהקשר שמעניק להן משמעות שונה מזו המקורית או מנוגדת לה, גם אם הזמן והמיקום המצויינים מדויקים. לדוגמה, נבדקה טענה על הפגנה בארה"ב, שאומנם התרחשה בזמן המלחמה ובמקום שצוין, אך ניתן לה מסגור כוזב – נטען שהיא הייתה קשורה למלחמה, על אף שעסקה בנושא אחר לגמרי.

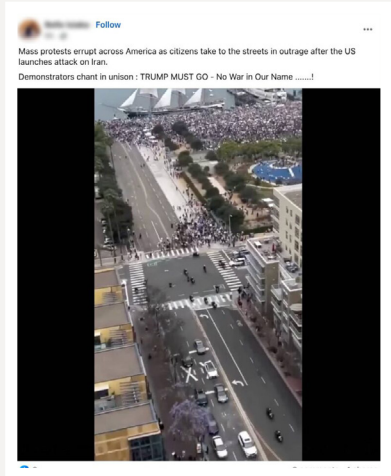
15. Hameleers, 2025; EU DisinfoLab Research Team, 2022; Wardle & Derakhshan 2017.

16. בדיקת עובדות אחת עשויה להתייחס למספר סוגים של דיסיינפורמציה. ר' נספח א' לפירוט הקריטריונים לקידוד של כל סוג דיסיינפורמציה.

תמונה 1: סרטונים ישנים של תקיפות טילים
איראניים על ישראל¹⁷

תמונה 2: סרטון של הפגנה בסן דייגו נגד מצעד
יום הצבא של טראמפ ומדיניות הממשל, שהוצג
כתיעוד של אמריקאים המוחים נגד התקיפה
האמריקאית באיראן¹⁸

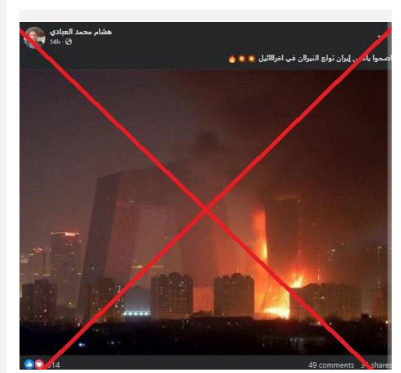

לאחר מכן, יותר ממחצית התכנים (63%) הוצאו מהקשר מבחינת מיקום (Out of Place), כלומר, בדיוקת העובדות הוכיחה כי המקרה המתועד התרחש במקום אחר מכפי שנטען. לדוגמה, טענות על פגיעות של טילים איראניים בישראל ליוו סרטונים או תמונות שצולמו במקומות אחרים, כמו סין ולבנון.

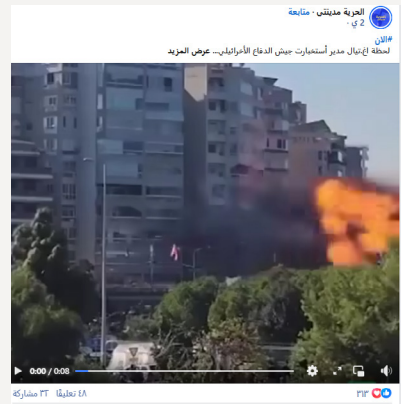
17. Mahalanobish, A. (2025, June 18). More old videos of missile strikes viral as Iran's June attack on Israel. *Alt News*. www.altnews.in/more-old-videos-of-missile-strikes-viral-as-irans-june-attack-on-israel/

18. Appani, A. K. (2025, June). A video of San Diego's "No Kings" march is being shared as footage of Americans protesting against the US attack on Iran. *Factly*. <https://factly.in/a-video-of-san-diegos-no-kings-march-is-being-shared-as-footage-of-americans-protesting-against-the-us-attack-on-iran/>

תמונה 3: זו לא תמונה של שרפה בישראל בעקבות פגיעת טילים איראניים, אלא של שרפה שהתרחשה ב-2009 במלון בסין¹⁹

תמונה 4: סרטון של הפצצה ישראלית בלבנון, ולא הפצצה איראנית של מבנה צבאי בישראל²⁰

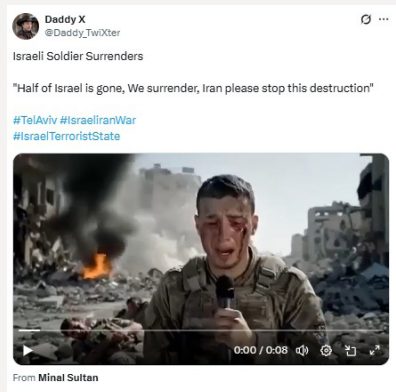

מלבד תכנים אמיתיים שהוצאו מהקשר של זמן, מקום או מסגור, הניתוח חושף כי 20% מהתכנים שנבדקו במהלך המלחמה נוצרו באמצעות טכנולוגיות וכלים של בינה מלאכותית יוצרת (Generative AI) – בעיקר תמונות או סרטונים מזויפים. לדוגמה, תמונות וסרטונים המדמים הרס מבנים ותשתיות בישראל או הפלת מטוסים ישראלים, סרטון בו חייל ישראלי נכנע ומתחנן בבכי לסיום המלחמה, או סרטונים של ישראלים המפגינים נגד המלחמה.

19. Arabic News Health Investigation Service (2025, June 25). هذه الصورة ليست لحريق في إسرائيل نتيجة الصواريخ. [This picture is not of a fire in Israel as a result of Iranian missiles, but of a fire in a hotel in China in 2009]. AFP. <https://factcheckarabic.afp.com/doc.afp.com.62ZH7KD>

20. Misbar Editorial Team [فريق تحرير مسبار] (2025, June 16). فيديو قديم من لبنان وليس لقصف إيراني على مبنى للمخابرات. [An old video from Lebanon, not of an Iranian strike on an Israeli intelligence building]. www.misbar.com/factcheck/2025/06/16/الإسرائيلية-للمخابرات-الإسرائيلية/ فيديو-قديم-من-لبنان-وليس-لقصف-إيراني-على-مبنى-للمخابرات-الإسرائيلية

תמונה 5: סרטון שנוצר באמצעות AI המציג חייל ישראלי נכנע ומתחנן לרחמים מאיראן²¹

בנוסף, 15% מהתכנים שנבדקו עסקו בטענות מפוברקות לגמרי (Fabricated) – אירועים, פעולות או אמירות חסרי כל אחיזה במציאות. התכנים המפוברקים כללו למשל טענות על התרסקות מטוסים ישראליים באיראן ונפילת טייסים בשבי, או על תקיפה גרעינית – מצד איראן וגם מצד ישראל. גופי בדיקת העובדות ההודיים, למשל, עסקו בהרחבה בהדיפת הטענה כי ארה"ב חדרה למרחב האווירי של הודו בדרכה לתקוף באיראן.

תמונה 6: הפרכת הטענה השקרית שארה"ב פלשה למרחב האווירי של הודו בדרך לתקיפה באיראן²²

תמונה 7: פרסום שקרי ברשת X על הפצצת איראן בפצצה גרעינית²³

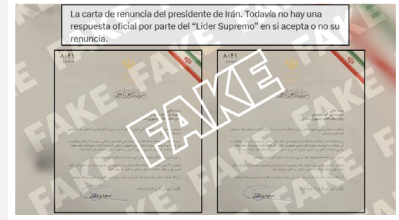
21. Madhusoodan, K. (2025, June 20). Viral video claiming to show Israeli soldier begging Iran for mercy is AI-generated. *Newschecker*. www.newschecker.in/undefined/ai-deepfake/viral-video-claiming-to-show-israeli-soldier-begging-iran-for-mercy-is-a-deepfake

22. Chowdhury, A. (2025, June 24). No, US bombers did not use Indian airspace to attack Iran. *BOOM*. www.boomlive.in/fact-check/us-airstrikes-iran-indian-airspace-claim-fact-check-28864

23. Duke, A. (2025, June 22). Fact check: Video does NOT show lightning bolt during US bombing of Iran nuclear facility. *Lead Stories*. <https://leadstories.com/hoax-alert/2025/06/fact-check-video-does-not-show-lightning-bolt-during-us-bombing-of-iran-nuclear-facility.html>

לבסוף, 2% מהתכנים כללו התחזות (Imposter) לגורם רשמי או מוסמך כלשהו. כלומר, בדיקת העובדות טענה כי התוכן הוצג תוך התחזות למקור אחר, או כלל הצהרה שקרית שמקור מסוים פרסם לכאורה. לדוגמה, טענה כוזבת שנשיא איראן התפטר בצירוף מכתב התפטרות מזויף, או סרטון דיפ-פייק שבו מצהיר פוטין כי רוסיה תומכת באיראן – הצהרה שלא הייתה ולא נברה.

תמונה 8: מכתב ההתפטרות המזויף של נשיא איראן²⁴

לסיכום, מהניתוח עולה כי מרבית התכנים כללו הוצאה מהקשר של זמן, מקום או מסגור, ובפער ניכר מאלה הבדיקות עסקו בזיופים שנוצרו באמצעות AI וטענות מפוברקות. בדיקות מעטות בלבד עסקו בתכנים אשר עברו מניפולציה שלא באמצעות AI, או כללו אלמנטים של התחזות. כלומר, רובם הגדול של התכנים המטעים שנבדקו לא כללו בדיות מוחלטות אלא נשענו על תיעודים אמיתיים והעצימו אותם או סילפו את העובדות לגביהם.

חשוב להדגיש כי תוכן כוזב ומידע מטעה או מניפולטיבי יכול להתבסס על מספר סוגים של דיסאינפורמציה או הטעיה בו זמנית. על כן, בדקנו גם את החפיפות בין הסוגים השונים. כצפוי, נמצאה חפיפה גבוהה בין הסוגים השונים של הוצאה מהקשר. כמו כן, יש חפיפות רבות בין תכנים שהוצאו מהקשר של מקום לתכנים שנוצרו באמצעות AI, ובין תכנים שפוברקו לגמרי לתכנים שהוצאו מהקשר.

בפילוח של הפורמט ביחס לסוג הדיסאינפורמציה עולה כי רוב תוכני הווידאו הם כאלו שהוצאו מהקשר כלשהו – של זמן (82%), מקום (68%) או מסגור (77%), ומיעוטם הם תוצרת AI (17%) וטענות שפוברקו (12%). מעניין לציין כי ב-41% מהתמונות הופיעו תכנים שהייתה בהם מעורבות של AI. רוב התכנים הטקסטואליים כללו טענות מפוברקות (56%), ובשיעור נמוך יותר התחזות (17%).

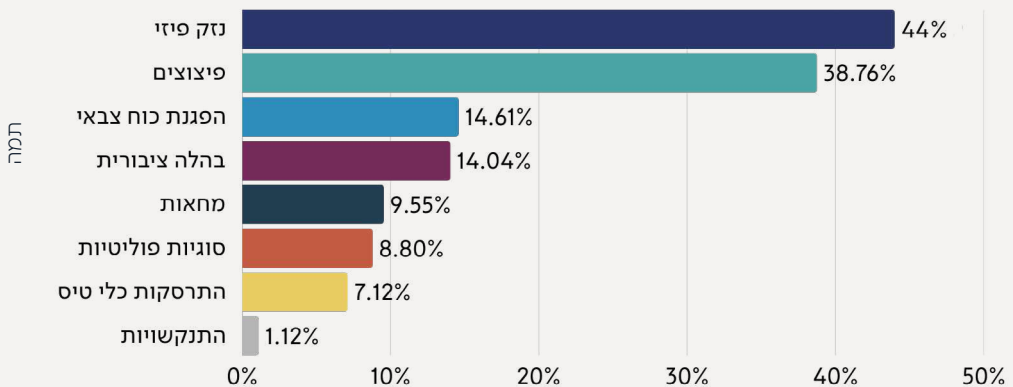
24. Pérez, S. (2025, June 23). El presidente de Irán no ha presentado su dimisión a 23 de junio de 2025, la carta viral es falsa [The president of Iran has not submitted his resignation as of June 23, 2025; the viral letter is fake]. *Newtral*. www.newtral.es/carta-renuncia-presidente-iran/20250623/

טקסט	תוכן שנוצר ב-AI	מניפולציה	התחזות	הוצאה מהקשר של זמן	הוצאה מהקשר של מקום	מסגור או הקשר שגוי	פיברוק טענות
טקסט	6%	11%	17%	6%	6%	6%	56%
וידאו	17%	4%	2%	82%	68%	77%	12%
תמונה	41%	9%	6%	47%	46%	46%	32%

טבלה 3: התפלגות סוגי הדיסאינפורמציה באחוזים לפי פורמט התוכן

2.3. תמות מרכזיות

עבור כל בדיקת עובדות, המקודדים זיהו וסימנו תמות מרכזיות שהופיעו בתוכן הנבדק. מטרת הקידוד הייתה לנסות ולזהות מגמות, נרטיבים או דפוסים חוזרים בתכנים הכוזבים שהופצו סביב המלחמה. לאחר קידוד כל הבדיקות התקבלו שמונה תמות מרכזיות: נזק פיזי (בעיקר למבנים ותשתיות), פיצוצים, הפגנת כוח צבאי, בהלה ציבורית, מחאות אזרחיות, סוגיות פוליטיות, התרסקות (או הפלת) מטוסים, והתנקשויות באישים בכירים או מרגלים.²⁵

תרשים 4: תמות מרכזיות בתוכני הדיסאינפורמציה שנבדקו

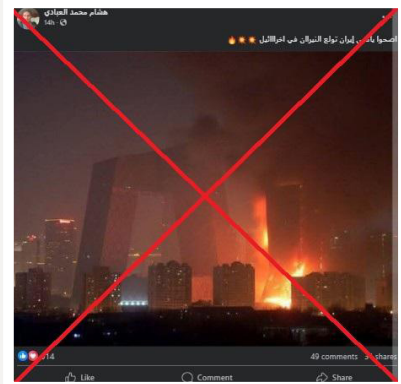
²⁵ עבור כל בדיקה ניתן היה לסמן מספר תמות, ולכן מספרן גבוה מסך הבדיקות שנכללו במחקר.

התמה הבולטת ביותר בתוכן שנבדק הייתה נזק פיזי לבניינים או תשתיות (44% מהבדיקות). תכנים כוזבים אלו כללו למשל את ההרס שגרמו לכאורה טילים איראניים למגדלי עזראלי בתל אביב, או שדה תעופה באיראן שנחרב כתוצאה מתקיפות ישראליות, במטרה להעצים באופן כוזב את ממדי ההרס. תמה מרכזית נוספת עסקה בפיצוצים באתרים שונים (39%). תכנים אלו כללו תמונות וסרטוני וידאו של אש, עשן והתפוצצויות ברגעי הפגיעה, שיוחסו לתקיפה של אחד מהצדדים, על אף שפעמים רבות הם הוצאו מהקשרם, וכללו למשל דיווחים כוזבים שעסקו בתקיפות על מתקן הגרעין בפורדו או פיצוץ בנמל חיפה. נראה שתכנים המשתייכים לתמה הזאת הופצו במטרה לעורר פחד ואי-ודאות לגבי הפגיעה ורגעי הפיצוץ, וליצור תחושת כאוס תוך כדי מלחמה. תמה נוספת, שנמצאה בשיעור נמוך יותר, עסקה בהפגנת כוח צבאי (15%). תכנים אלו כללו למשל הצגה של מלאי פצצות ישראליות, או משאיות עמוסות טילים בדרכן לשיגור לעבר ישראל, ונועדו להרתיע ולהבהיל את האויב.

תמונה 9: סרטון המציג לכאורה תקיפה איראנית של בתי הזיקוק בחיפה, אולם מקורו הוא תרגיל כבאות שנערך ב-2015 בסיון²⁶

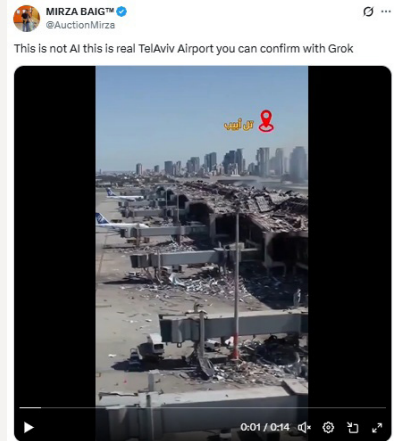
תמונה 10: סרטון ישן שהוצג כתקיפה אמריקאית על איראן²⁷

26. Moubayed, E. (2025, June 18). Video does not show Iranian attack on Bazan oil refinery in Haifa. Misbar. www.misbar.com/en/factcheck/2025/06/18/video-does-not-show-iranian-attack-bazan-oil-refinery-haifa

27. Sodipe, L. (2025, June 26). [Old blast videos falsely depicted as US strikes on Iran]. AFP. <https://factcheck.afp.com/doc.afp.com.63DM9KF>

תמונה 11: סרטון ויראלי שנוצר באמצעות AI, המדמה הרס בנמל התעופה בן גוריון בעקבות תקיפה איראנית²⁸

תמונה 12: סרטון שבו נראית לכאורה הובלה של טיל איראני עצום לקראת שיגור לישראל, אבל עלה לרשת כבר ב-2018, ומציג מכל תעשייתי עבור מפעל גז טבעי המועבר מקזחסטן לאוזבקיסטן²⁹

תמות נוספות התמקדו בהבלה ציבורית עקב המלחמה (14%), למשל תמונות וסרטונים של המוני אנשים בורחים ממרכזי ערים כתוצאה מתקיפה של הצד השני, ובמחאות אזרחיות בעד ונגד הממשלה המקומית (10%). תמת המחאות כללה בעיקר הפגנות באיראן נגד המשטר ובעד התקיפות של ישראל, וגם הפגנות של תמיכה במשטר והבעת שמחה על התקיפות נגד ישראל. אף שמרבית התכנים פורסמו כאירועים שקרו באיראן, בכמה מקרים נטען שמקורם בישראל, למשל קריאה של אזרחים ישראלים לאיראן להפסיק את המלחמה.

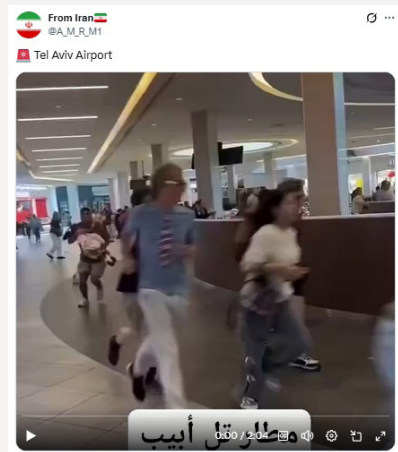
28. Madhusoodan, K. (2025, June 18). Viral video claiming to show Tel Aviv Airport in ruins after Iran strike found to be AI-generated. *Newschecker*. <https://newschecker.in/ai-deepfake/viral-video-claiming-to-show-tel-aviv-airport-in-ruins-after-iran-strike-found-to-be-ai-generated>

29. Ibrahim, N. (2025, June 19). [Video is from 2018 and not depicting the transfer of a massive Iranian missile]. *Misbar*. www.misbar.com/factcheck/2025/06/19/مخض-بناريا-خوراص-لقن-ةللمعل-سلو-2018-ماع-تم-ويدفلا

תמונה 13: סרטון תוצרת AI המדמה הפגנה של ישראלים המתנצלים בפני איראן ודורשים את סיום המלחמה³⁰

תמונה 14: סרטון ישן מפיגוע דריסה בקניון בפלורידה והוצג כתיעוד של כאוס בנמל התעופה בן גוריון³¹

תמה נוספת הייתה סוגיות פוליטיות (9%). תכנים אלו כללו למשל איומים ואזהרות של פוליטיקאים, כמו קריאה של טראמפ לנתניהו להפסיק את התקיפות באיראן, סרטון שמציג כביכול את טראמפ מכריז שארה"ב אינה צריכה להתערב במלחמה, או סרטון ישן של חברי פרלמנט איראנים שורפים דגל ארה"ב.

30. Misbar Editorial Team [2025] (June 20). فريق تحرير مسبار [The video is AI-generated, not of Israelis apologizing to Iran and calling for a ceasefire]. Misbar. www.misbar.com/factcheck/2025/06/20/ويديفلا-واكد-بعانطصا-سيلو-بعانطصا-واكد-ويديفلا

31. Madhusoodan, K. (2025, June 19). Old video of stampede at Florida Mall shared as chaos at Tel Aviv airport. Newschecker. <https://newschecker.in/fact-check/old-video-of-stampede-at-florida-mall-shared-as-chaos-at-tel-aviv-airport>

תמונה 15: סרטון משנת 2018 ובו נראים חברי פרלמנט איראנים שורפים את דגל ארה"ב³²

עוד תמה חוזרת התרכזה בהתרסקויות של כלי טיס או בנפילת טייסים בשבי (7%). תמה זו הייתה נפוצה בעיקר תחת הטענה כי איראן הצליחה לפגוע בחיל האוויר הישראלי, כאשר רוב התכנים הוויזואליים שנלוו לטענה זו כללו שימוש ב-AI.

תמונה 16: תמונה שנוצרה באמצעות AI כדי לטעון שאיראן הפילה שני מטוסי F-35 ישראליים בשמי איראן³³

תמונה 17: תמונה שנוצרה באמצעות AI כדי לטעון שמפציץ B-2 אמריקאי הופל בדרכו לתקיפת הכור הגרעיני בפורדו³⁴

32. Rappler (2025, June 19). Fact check: Video of Iran lawmakers burning U.S. flag inside parliament is from 2018. www.rappler.com/newsbreak/fact-check/video-iran-lawmakers-burning-us-flag-2018-not-recent/

33. Jo, H. (2025, June 26). AI image of crashed jet falsely linked to Iran-Israel war. AFP. <https://factcheck.afp.com/doc.afp.com.62Y23WD>

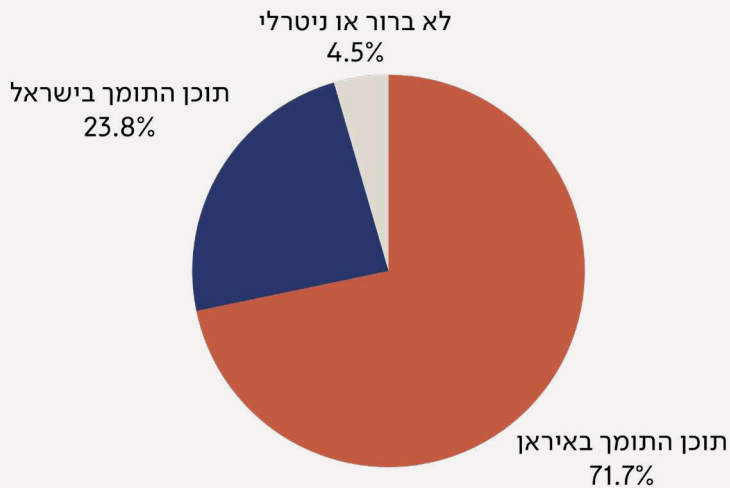
34. Castroviejo, M. (2025, June 23). Esta imagen de un bombardero estadounidense B-2 supuestamente derribado por Irán está generada con IA [This image of a US B-2 bomber allegedly downed by Iran is AI-generated]. Newtral. www.newtral.es/b-2-derribado-iran-bulo/20250623/

לבסוף, תמה מרכזית פחות (1%) עסקה בהתנקשויות, למשל הפצת טענות שקריות שנתניהו נהרג בתקיפה איראנית, או שסוכני מוסד התנקשו בבכירים איראנים (שלא במסגרת ניסיונות התנקשות שאומתו בתקשורת).

אם כן, מהממצאים עולה כי רוב התכנים הכוזבים שהופצו בנוגע למלחמה עסקו בנזק פיזי לתשתיות אזרחיות וצבאיות, וכן בהפגנת כוח צבאי של הצדדים השונים. היבט מעניין נוסף של התמות השונות קשור לניסיון להשפיע על דעת הקהל דרך הצגת תמיכה במלחמה או התנגדות לה בכל אחד מהצדדים, כפי שעולה מדימויים העוסקים במחאות או בבהלה ציבורית.

2.4. מוטיבציות ליצירת תכנים כוזבים ודיסאינפורמציה והפצתם

ביקשנו לנסות ולהעריך מה המניעים שעומדים מאחורי היצירה וההפצה של התכנים הכוזבים שנבדקו במהלך המלחמה. על אף הקושי לקבוע זאת באופן חד-משמעי, ניסינו לשאול "מי מבין הצדדים במלחמה יכול היה להרוויח מהפרסום?" וקודדנו את התשובה כמוטיבציית ההפצה המשוערת. מהניתוח עולה כי ב-72% מהמקרים הפצת התוכן הכוזב יכולה הייתה לשרת את הצד האיראני במידה רבה יותר, לעומת 24% בלבד של תכנים כוזבים שיכלו לשרת בעיקר את הצד הישראלי. ב-4% מהפרסומים לא ניתן היה לזהות מוטיבציה מובהקת עבור אחד משני הצדדים.

תרשים 5: פילוח מוטיבציית ההפצה של תכנים כוזבים סביב המלחמה

3. ניתוח השוואתי:

דיסאינפורמציה מסוג הוצאה מהקשר מול דיסאינפורמציה מבוססת AI

בחלק זה נרחיב על שני סוגי דיסאינפורמציה עיקריים, שהניתוח העלה כי הם היו הנפוצים ביותר – תכנים שכללו הוצאה מהקשר של תיעוד אמיתי, ותכנים סינתטיים שנוצרו באמצעות AI.

3.1. דיסאינפורמציה הכוללת הוצאה מהקשר

בניתוח נמצא כי ברוב המקרים התכנים המטעים שהופצו במלחמה הוציאו את התיעוד האמיתי מהקשרו. לעיתים ההוצאה מהקשר נעשתה במספר ממדים, כגון התייחסות לאירועים שהתרחשו במקום אחר וגם בזמן שונה (למשל סרטון מראשית מלחמת רוסיה-אוקראינה). למעשה, תכנים שהוצאו מהקשר של זמן וגם מקום הם כמחצית (48%) מכלל הבדיקות הנכללות במחקר. בשל כך, ניתן לראות בהוצאה מהקשר של זמן, מקום או מסגור ביטויים שונים של אותה תופעה, או טקטיקה כוללת של הוצאה מהקשר במטרה להטעות. מהניתוח עולה כי ב-88% מבדיקות העובדות (470 בדיקות) שנערכו סביב המלחמה נמצא לפחות אחד משלושת הרכיבים הללו. פרק זה בוחן ומנתח את כל הבדיקות שכללו לפחות אחד משלושת המרכיבים של הוצאה מהקשר.³⁵

בשל השיעור הגבוה של בדיקות הכוללות הוצאה מהקשר, אין זה מפתיע שהתמות המרכזיות בקטגוריה זו תואמות למגמה שנצפתה בניתוח הכללי. בבדיקת התמות המרכזיות של תכנים אלו עולה כי לרוב ההוצאה מהקשר היא ביחס לנזק פיזי (49%), פיצוצים (43%), בהלה ציבורית והפגנת כוח צבאי (14% בכל תמה), וכן מחאות (11%), התרסקות מטוסים וסוגיות פוליטיות (5%). שתי בדיקות בלבד עסקו בהתנקשויות. כלומר, ברוב המקרים הוצאה מהקשר משמשת להטעה בנוגע לאירועים של הרס, פגיעה במבנים ותשתיות ופיצוצים.

עבור תכנים שכללו הוצאה מהקשר של מקום (362 בדיקות) – כאלה שהציגו אירועים ממקומות שונים בעולם כאילו התרחשו במסגרת המלחמה – קודדנו את המקום בו נטען כי המקרה התרחש ואת המקום שבו הוא באמת קרה, ככל שבדיקת העובדות המקורית גילתה וציינה זאת. בטבלה הבאה מפורטים 15 המקומות המרכזיים שבהם תועדו אירועים אשר הוצגו כחלק ממלחמת ישראל-איראן.³⁶ מעניין לציין כי לעיתים הוצאה מהקשר של מקום נעשתה בתוך מדינה מסוימת. לדוגמה, פיצוץ שהתרחש בתל אביב אך הוצג כתיעוד של פגיעה במתקני נפט בחיפה, או פיצוץ במתקן הגרעין בבושה, שהוצג כפיצוץ בנמל אזרחי בדרום איראן.

35. חלק זה כולל תכנים שנמצא כי הוצאו מהקשר של מקום, אך לא תכנים שתויגו בנוסף כיצירות AI – אליהם ישנה התייחסות נפרדת בחלק הבא.

36. ניתוח זה כולל גם בדיקות של תוכני הוצאה מהקשר מטעם הגופים הישראליים, אשר נותחו בנפרד (בדקים' ופיק ריפורטר). כמו כן, בכמה מקרים תוכן כוזב מסוים הופץ בטענות שונות, לעיתים כאירוע שהתרחש בישראל ולעיתים כאירוע שהתרחש באיראן. במקרים אחרים תכנים הוצאו מהקשרם ונטען שהאירוע קרה במקום שאינו איראן/ישראל. על כן, כמות הפעמים של המיקום האמיתי (Real location) עשויה להיות שונה מסכום הטענות על אירועים שקרו בישראל ובאיראן.

המיקום האמיתי	שכיחות סך הכל	המיקום הנטען: ישראל (n=221)	המיקום הנטען: איראן (n=131)
סין	41	41	0
ישראל	27	6	17
ארצות הברית	24	20	6
רוסיה	17	8	9
סוריה	17	1	14
איראן	16	5	8
משחקי מחשב	14	0	14
אוקראינה	13	12	0
עיראק	13	12	1
לבנון	12	10	2
צ'ילה	9	0	9
אוזבקיסטן	8	0	8
מקסיקו	7	3	4
גאורגיה	7	7	0
עזה	6	6	0

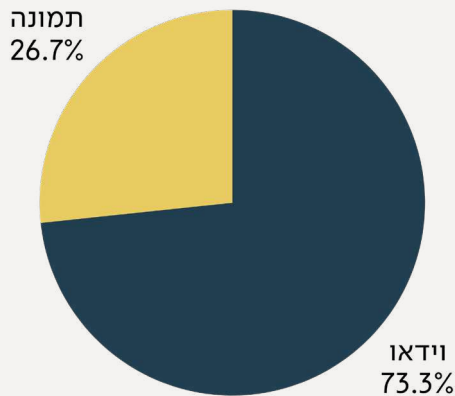
טבלה 5: שכיחות המיקום האמיתי מול המיקום הנטען עבור תכנים שהוצאו מהקשר של מקום

מסיכום ניתוח המקומות המקוריים שבהם צולמו סרטונים ותמונות שהוצאו מהקשר, ניתן לראות כי המקור הפופולרי ביותר לתיעודים שהוצגו כחלק מהמלחמה היה דווקא סין (41 בדיקות), בעיקר בהקשרים של פיצוצים ונזק פיזי למבנים ותשתיות. המדינה השנייה בשכיחותה, ישראל (27), שימשה בעיקר מקור לסרטונים של תקיפות ישנות שהוצגו כעכשוויות, או פגיעות ביישוב מסוים שהוצגו כאילו התרחשו ביישוב אחר. לבסוף, סרטונים ותמונות שצולמו בארה"ב (24) שימשו למגוון רחב של תמות, לרבות מחאות ובהלה ציבורית.

3.2. דיסאינפורמציה באמצעות AI

במהלך המלחמה, פרסומים בתקשורת הבין-לאומית תיארו את השימוש הנרחב בכלי AI ליצירת והפצת דיסאינפורמציה על המתרחש.³⁷ לכן ביקשנו לבחון באיזו מידה תופעות אלה אכן היו נפוצות, ואיזה תפקיד מילאו תכנים מזויפים תוצרת AI סביב המלחמה, בהשוואה לצורות מוכרות ומסורתיות יותר של מניפולציה על תכנים ויזואליים.

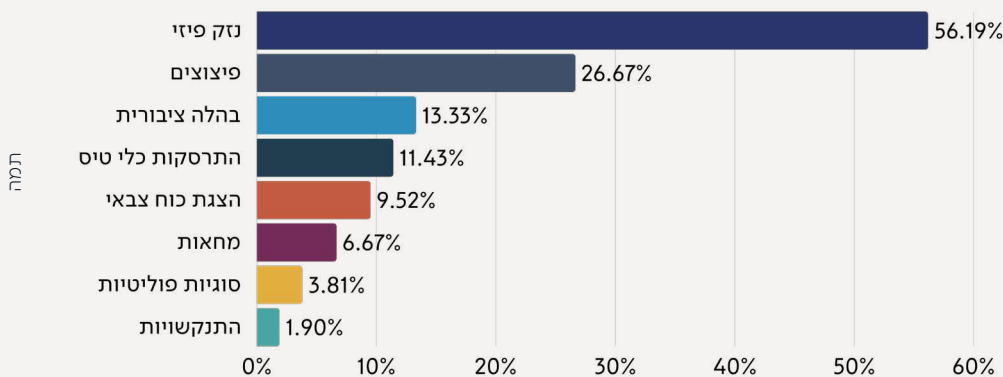
חלק זה מנתח תכנים שכללו שימוש ב-AI ונבדקו במהלך המלחמה – 105 בדיקות בסך הכול, שהן כ-20% מכלל הבדיקות במחקר הנוכחי. ראשית, ביקשנו לבחון את ההתפלגות של פורמט התוכן הנבדק ביחס לתוכני דיסאינפורמציה שנוצרו באמצעות AI, כלומר, באיזה פורמט מדיה נוצרו תוכני AI שיועדו לדיסאינפורמציה במלחמה. הניתוח מעלה כי הרוב המוחלט של תוכני ה-AI הקשורים במלחמה נעשה בפורמט סרטוני וידאו (73%), והשאר הם תמונות (27%). מעניין לציין כי גם בתוכני דיסאינפורמציה שכללו עריכה מניפולטיבית שלא באמצעות AI (כ-25 פרסומים), הפורמט העיקרי היה וידאו (68%), ומיעוטם תמונות (24%). ממצאים אלו תואמים את המגמה הכללית לפיה רובם הגדול של תוכני הדיסאינפורמציה שנבדקו בהקשר של המלחמה היו בפורמט וידאו. עם זאת, בתכנים המניפולטיביים שנוצרו באמצעות AI או בשיטות אחרות יש ייצוג גדול יותר לתמונות לעומת כלל התכנים שנבדקו, שם שיעורן עומד על 13% בלבד.

תרשים 6: התפלגות פורמט התוכן הנבדק בתוכני דיסאינפורמציה שנוצרו באמצעות AI

37. EDMO, 2025; Murphy et al., 2025.

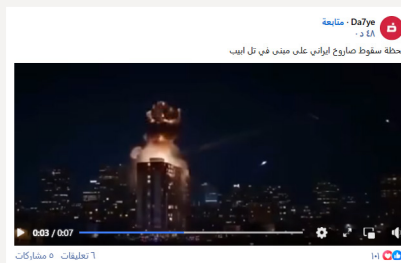
בפילוח של תוכני ה-AI ביחס לתמות, עולה כי רוב השימוש ב-AI נועד לדמות נזק פיזי (56%) ופיצוצים (27%). מספר קטן יותר של תכנים היה קשור לבהלה ציבורית (13%), הפלת כלי טיס (11%), הפגנת כוח צבאי (10%), מחאות (7%), סוגיות פוליטיות (4%) והתנקשויות (2%). התפלגות זו דומה למגמה הכללית של התפלגות התמות בכלל התכנים במחקר, אך בתכנים שנוצרו באמצעות AI, בהשוואה לתכנים שהופצו בהוצאה מהקשר, תמת הנזקים הפיזיים נפוצה יותר, על חשבון תמת הפיצוצים. כך, 56% מתוכני ה-AI מדמים נזק פיזי, לעומת 49% מתוכני ההוצאה מהקשר, ואילו תכנים המתארים פיצוצים הם רק 27% מהתוכן שנוצר באמצעות AI, לעומת 43% בתכנים של הוצאה מהקשר.

תרשים 7: התפלגות התמות המרכזיות של תוכני דיסאינפורמציה מבוססי AI במסגרת המלחמה

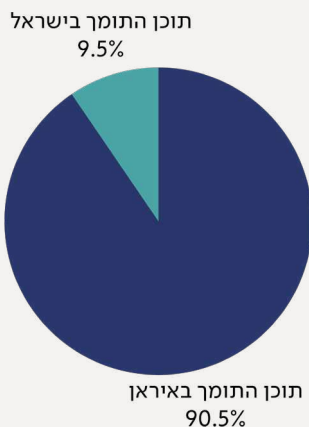
נוסף על כך, בפילוח בדיקות העובדות של תכנים שנוצרו באמצעות AI וטענו למיקום גיאוגרפי ספציפי, עולה כי 81% מהם דימו אירועים בישראל, כמו פגיעה בבניינים, לעומת 17% בלבד שפברקו התרחשויות באיראן, כמו מחאות של איראנים בעד ישראל או טילים לפני שיגור לישראל.

תמונה 18: סרטון שהופק בכלי AI, ובו נראית לכאורה קריסת בניינים בישראל כתוצאה מהפצצה איראנית³⁸

38. Misbar Editorial Team [رابسم ريرحت قيرف] (2025, June 15). [فصقلا ءجيتن ليئارسا يف نايم طوقسل تسيلو ءفناز دھاشم](https://www.misbar.com/factcheck/2025/06/15/دھاشم-تسيلو-ةفناز-دھاشم). Misbar. www.misbar.com/factcheck/2025/06/15/دھاشم-تسيلو-ةفناز-دھاشم. [Fake footage of buildings collapsing in Israel as a result of Iranian bombing].

בהתאם לכך, בבדיקת המוטיבציה ליצירת והפצת תוכן כוזב מבוסס AI סביב המלחמה, נמצא כי ב-90% מהמקרים הפצת תוכן שנוצר באמצעות AI יכולה הייתה לשרת בעיקר את הצד האיראני, ורק 10% מהתכנים הללו יכלו לשרת יותר את הצד הישראלי. זהו פער גדול אף יותר מפערי המוטיבציות בכלל התוכן שנבדק, המעיד כי רוב תוכני ה-AI בנושא המלחמה שירתו בעיקר את הצד האיראני.

תרשים 8: פילוח מוטיבציית ההפצה של תכנים כוזבים מבוססי AI במלחמה

ביקשנו גם לבדוק כיצד גופי בדיקת העובדות מצליחים לזהות תוכן שקרי שנוצר באמצעות AI ולהוכיח זאת. מניתוח ידני ואיכותני עולה כי לרוב הדבר נעשה באמצעות כלים לזיהוי תוכני AI, כמו Hive Moderation, Undetectable AI, WasItAI?, SightEngine. דרך נוספת היא איתור סימן מים (Watermark) שמופיע על הסרטון או התמונה, ומסמן בצורה גלויה יחסית את שם הכלי שבאמצעותו נוצרו. דרכים אחרות כוללות זיהוי המקור שהפיץ את התוכן המזויף, שטוען בעצמו שמדובר בזיוף AI, או הצבעה על פרטים בלתי סבירים בתוכן הוויזואלי, כגון שגיאות בטקסט, בחלקי גוף או בנוף.

מעניין לציון גם שמרבית השימושים ב-AI להפצת דיסאינפורמציה סביב המלחמה כללו תכנים חדשים (73%). מלבד אלה, 27% מהבדיקות כללו מחזור של דיסאינפורמציה מבוססת AI, שהופצה עוד לפני המלחמה. ממצא זה התגלה בפילוח בדיקות עובדות שמצאו כי התוכן גם נוצר באמצעות AI וגם פורסם בעבר וכעת הופץ מחדש. עם זאת, בניתוח נמצא כי רוב התכנים שנוצרו לפני המלחמה נוצרו שבועות או חודשים ספורים לפנייה, ולא בהקשר שונה לחלוטין.

תמונה 19: תמונות שנוצרו ב-AI, המציגות לכאורה הרס במטה המוסד הישראלי, פורסמו כבר באמצע מאי 2025, לפני תחילת העימות.³⁹

ב. בדיקת עובדות בישראל במהלך מלחמת ישראל-איראן

בשל היעדר גופי בדיקת עובדות ישראליים מהזירה הבין-לאומית, ומתוך רצון לבחון את פעילות בדיקת העובדות המקומית במהלך מלחמת ישראל-איראן, המחקר כלל גם ניתוח ייעודי של תכנים שנבדקו בידי גופי בדיקת העובדות המרכזיים בישראל. בסך הכול נכללו 58 בדיקות עובדות שפרסמו שני גופים ישראליים במהלך המלחמה.

1. שדה בדיקת העובדות בישראל

מיפוי מקיף של סביבת המידע בישראל מצביע על כך שתחום בדיקת העובדות בישראל אינו מפותח דיו ומוגבל הן בהיקף הארגוניים הפעילים בו והן בהיקף פעילותם ואופייה.⁴⁰ כיום פועלים בישראל שלושה גופי בדיקת עובדות מרכזיים שנבחנו במחקר הנוכחי: ארגון פייק ריפורטר (38 בדיקות), מיזם 'בודקים' (20 בדיקות), ו'המשרוקית' של עיתון גלובס – הגוף היחיד בישראל שהוא חבר ברשת הגלובלית לבדיקת עובדות (IFCN). עם זאת, מהמחקר הנוכחי עולה כי במהלך מלחמת ישראל-איראן הוציא 'המשרוקית' שני פרסומים בלבד הקשורים לבדיקת עובדות סביב המלחמה, וגם אלו הסתמכו על מקורות בדיקה חיצוניים ולא בוצעו עצמאית, ולכן לא נכללו במחקר. אתגר מרכזי נוסף הוא היעדר גופי בדיקת עובדות הפונים לקבוצות שונות בחברה הישראלית, כמו החברה החרדית, החברה הערבית או דוברי רוסית, על אף מרכזיות באוכלוסייה הכללית. גם הגופים הקיימים אינם פועלים באופן ממוקד וייעודי מול אוכלוסיות אלה ובשפתן. נוסף על כך, גופי בדיקת העובדות והחברה האזרחית בישראל סובלים מלחצים כלכליים ופוליטיים, המגבילים את יכולתם לפעול באפקטיביות.

39. Bhardwaj, S. (2025, June 20). इजरायल में मोसाद हेडक्वार्टर की तबाही के दावे से AI generated विजुअल वायरल [AI generated visuals go viral with claims of destruction of Mossad headquarters in Israel]. BOOM. <https://hindi.boomlive.in/fact-check/iran-israel-conflict-ai-generated-visuals-of-mossad-headquarters-viral-28831>

40. Ram et al., 2025.

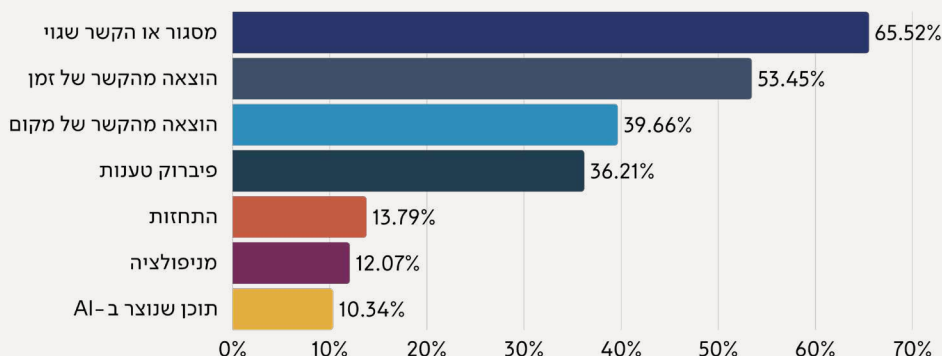
2. תכנים – מגמות בולטות והשוואה לשדה הגלובלי

בחלק זה מוצגים הממצאים שעלו מניתוח התכנים אותם בחנו גופי בדיקת העובדות הישראליים.

2.1. סוגי דיסאינפורמציה בסביבת בדיקת העובדות הישראלית

מניתוח סוגי הדיסאינפורמציה שבדקו הגופים הישראליים, עולה כי הסוג השכיח ביותר היה מסגור שגוי (False Connection), שהופיע בכ-66% מהבדיקות. זאת בשונה מהמגמה העולמית, שבה הסוג הנפוץ ביותר היה הוצאה מהקשר של זמן. הסוג השני בשכיחותו היה הוצאה מהקשר של זמן (53%), והסוג השלישי, בדומה למגמה העולמית, היה הוצאה מהקשר של מקום (40%).

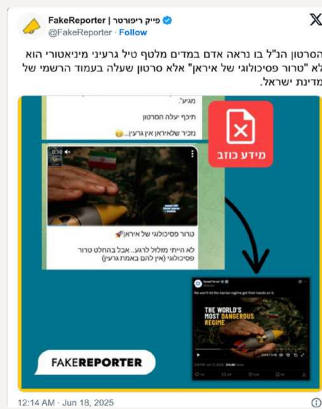
סוג הדיסאינפורמציה

תרשים 9: התפלגות סוגי הדיסאינפורמציה שנבדקו במהלך המלחמה בידי גופי בדיקת עובדות ישראלים

גם כאן, תכנים רבים כללו יותר מסוג אחד של הוצאה מהקשר. ב-22% מהבדיקות נמצא שהתוכן הוצג באופן מטעה הן מבחינת זמן והן מבחינת מקום, לעומת כ-50% מהבדיקות בשאר העולם שבהן נמצאה כפילות כזו. כאשר שלושת סוגי הדיסאינפורמציה הללו (זמן, מקום והקשר שגוי) מאוחדים תחת הקטגוריה הכוללת של הוצאה מהקשר, עולה כי 79% מהבדיקות עסקו בתכנים שהוצאו מהקשרם בממד אחד או יותר, מה שהופך אותה לקטגוריה הבולטת ביותר – בדומה למגמה העולמית. לעומת זאת, פברוק טענות הופיע ב-36% מהבדיקות, שיעור גבוה יחסית לנתון העולמי (15%). הסוגים הבאים היו התחזות (14%) ומניפולציה של תוכן (12%), גם הם בשיעורים גבוהים ביחס לשאר הארגונים בעולם (2%-1% בהתאמה), ולבסוף תוכן תוצרת AI.

מעניין לראות כי תוכן שנוצר באמצעות AI היה הסוג הנדיר ביותר בבדיקות הישראליות – 10% בלבד (6 בדיקות), לעומת 20% בעולם. אולם, כל הבדיקות של תכנים אלו נעשו בידי פייק ריפורטרים והם מהווים כ-16% מסך הבדיקות שביצע הארגון – שיעור קרוב למגמה העולמית. לעומת זאת, מיזם 'בֹּדְקִים' לא עסק בבדיקת תוכן שנוצר באמצעות AI, אלא התמקד בעיקר בטענות ותכנים מפוברקים, שהיוו 65% מהבדיקות שערך, רובם מטעם כלי תקשורת ופוליטיקאים.

תמונה 20: דוגמה לשימוש ממוחזר של דובר צה"ל בסרטון מהתקיפה על איראן על ישראל באוקטובר 2024, ולא במלחמה האחרונה⁴¹

תמונה 21: סרטון שפורסם בעמוד הרשמי של מדינת ישראל ברשת X, ודימוי שהופיע בו, של פצצה גרעינית בידי איראן, הופץ בטענה שהוא פורסם בחשבונות רשמיים של איראן כטרור פסיכולוגי נגד ישראל⁴²

תמונה 22: הודעות כוזבות ומעוררות בהלה המיוחסות לצה"ל⁴³

תמונה 23: סרטון ששודר בערוץ 12 ונטען כי צולם "לפני זמן קצר", אך בפועל פורסם ברשת שלושה ימים קודם לכן⁴⁴

41. פייק ריפורטר [FakeReporter]. (2025, 18 ביוני). הסרטון הנ"ל בו נראה אדם במדים מלטף טיל גרעיני מיניאטורי הוא לא "טרור פסיכולוגי של איראן" אלא סרטון... [ציוץ]. <https://x.com/FakeReporter/status/1935129042778251452>

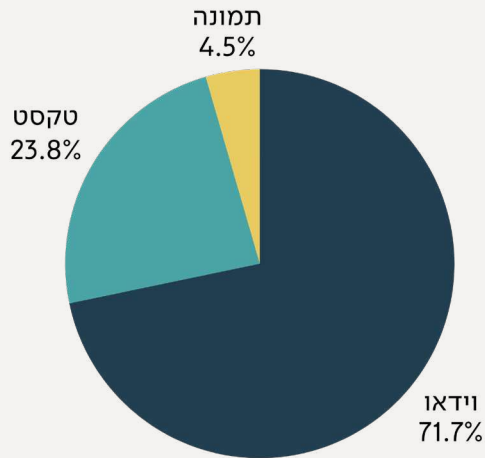
42. פייק ריפורטר [FakeReporter]. (2025, 18 ביוני). הסרטון הנ"ל בו נראה אדם במדים מלטף טיל גרעיני מיניאטורי הוא לא "טרור פסיכולוגי של איראן" אלא סרטון... [ציוץ]. <https://x.com/FakeReporter/status/1935129042778251452>

43. פייק ריפורטר [FakeReporter]. (2025, 15 ביוני). 1. ההודעה הזו מופצת ביממה האחרונה ברשתות החברתיות ומזהירה משיחות טלפון של חמאס וחיזבאללה לאזרחים ישראלים במטרה לאתר אותם ולפגוע בהם [ציוץ]. <https://x.com/FakeReporter/status/1934193474837831844>

44. בודקים [bodkim2022]. (2025, 22 ביוני). הסרטון ששודר בערוץ 12 שנכתב עליו "איראן לפני זמן קצר", הוא לא סרטון שצולם היום. בטיקטוק למשל הסרטון הזה הופץ... [ציוץ]. <https://x.com/bodkim2022/status/1936591851429023993>

2.2. פורמט התוכן שנבדק בישראל

בדומה למגמה העולמית, גם בבדיקת העובדות בזירה הישראלית מרבית התכנים הנבדקים היו בפורמט וידאו (67%). אולם, ממצא מעניין הוא שיעור התכנים הטקסטואליים (31%) והתמונות (16%), בניגוד לזירה הגלובלית, שם שיעורם עמד על 3%-13% בהתאמה. זאת, בין השאר, בגלל המיקוד של 'בודקים' בתכנים אלו.

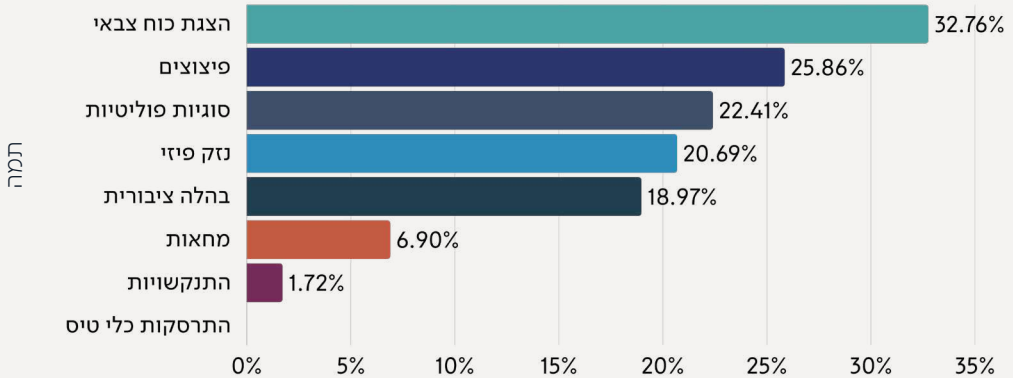

תרשים 10: פורמט התכנים שבדקו הגופים הישראלים

נתון חשוב נוסף הוא שבישראל 34% מהתכנים שנבדקו כללו טענות שהועלו בכלי תקשורת ממוסדים, ככל הנראה עקב המיקוד של 'בודקים' בפרסומים כוזבים בכלי תקשורת אלו. זאת, לעומת 2% בלבד מבדיקת התכנים בשאר העולם, שרובן המוחלט התמקד בתכנים שהופצו ברשתות החברתיות.

2.3. ניתוח תוכן ותמות בישראל

התמות המרכזיות שעלו מניתוח בדיקת העובדות בזירה הישראלית דומות לאלו שעלו מהזירה העולמית, אולם התפלגותן שונה מעט.⁴⁵

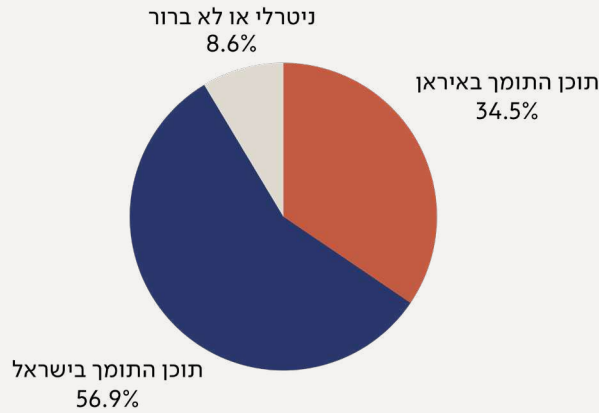
תרשים 11: פילוח תמות התוכן שעלו מהתכנים שבדקו גופי בדיקת העובדות הישראליים

התמות הבולטות בתכנים שנבדקו בישראל היו קשורות להפגנת כוח צבאי (33%) ופיצוצים (26%). מעניין לציין כי תמת הסוגיות פוליטיות הייתה השלישית בשכיחותה והיוותה 22% מסך התכנים הנבדקים, לעומת 9% בלבד בבדיקת העובדות הגלובלית. תכנים אלו כללו למשל טענה של חשבון איראני כי איחוד האמירויות מספקת ציוד חירום רפואי לישראל, בפרסום שזכה ליותר מ-1.5 מיליון צפיות, או סרטון של ראש הממשלה לשעבר, נפתלי בנט, אשר עריכה מגמתית שלו יצרה רושם מטעה, כאילו הוא אינו תומך בתקיפה באיראן. 21% מסך הבדיקות נקשרו לתמה של נזק פיזי (לעומת השדה הגלובלי, בו הייתה השכיחה ביותר), והשאר לבהלה ציבורית (19%), מחאות (7%) והתנקשויות (2%).

45. עבור כל בדיקה ניתן היה לסמן מספר תמות, ולכן מספרן גבוה מסך הבדיקות שנבדקו.

2.4. מוטיבציית היצירה וההפצה של תכנים שנבדקו בישראל

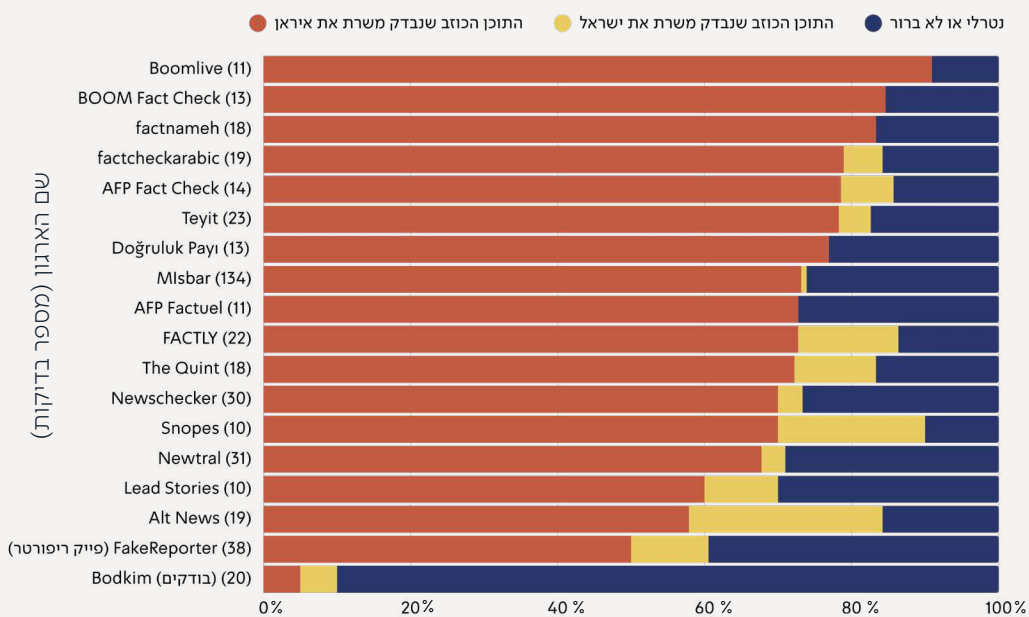
ביחס למוטיבציית היצירה וההפצה של תכנים כוזבים שבדקו הגופים הישראליים, עלה ממצא מעניין ויוצא דופן: בניגוד למגמה העולמית של בדיקת עובדות, כאן נבדקו בעיקר תכנים כוזבים שיכלו לשרת את הצד הישראלי (57%, לעומת 24% בעולם), ויחסית מעט תכנים שיכלו לשרת את הצד האיראני (34%, לעומת 72% בעולם).

תרשים 12: פילוח מוטיבציית ההפצה של תכנים כוזבים שבדקו הגופים הישראליים

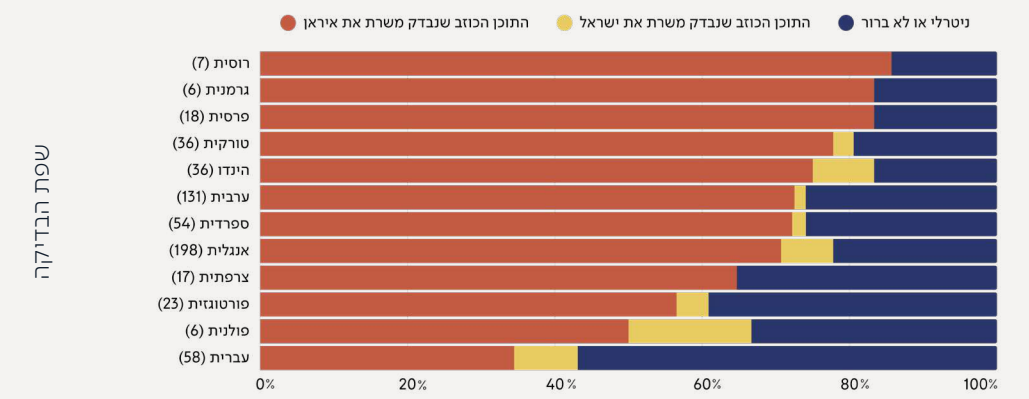
ג. מוטיבציית בודקי העובדות – הטיה פוליטית או נאמנות לעובדות?

הפער המעניין בין המוטיבציה שבבסיס התכנים שבדקו גופי בדיקת עובדות ישראליים ובין גופים בין-לאומיים העלה את השאלה האם קיימות הטיות בתכנים שגופי בדיקת עובדות שונים בעולם בוחרים לבדוק. לפיכך ביצענו פילוח של התכנים שנבדקו ע"י גופי בדיקת העובדות ביחס למוטיבציית היצירה וההפצה של אותם תכנים. הממצאים העלו כי למעט ההטיה של הגופים הישראליים, שדווקא בדקו תכנים כוזבים שעשויים לשרת יותר את הצד הישראלי, לא נמצאו הטיות ניכרות, ויש אחידות יחסית בין הגופים השונים בהתפלגות המוטיבציות העומדות מאחורי היצירה וההפצה של התכנים שנבדקו.

תרשים 13: התפלגות מוטיבציית ההפצה והיצירה לפי הגוף הבודק (עם לפחות עשר בדיקות)

כמו כן, ביצענו פילוח של מוטיבציית ההפצה והיצירה של התכנים ביחס לשפה בה פורסמה בדיקת העובדות, שכן שפת הפרסום יכולה להוות אינדיקציה לקהל היעד שנגיש ויכול להחשף לבדיקת העובדות.⁴⁶

תרשים 14: התפלגות מוטיבציית ההפצה והיצירה לפי שפת פרסום הבדיקה

46. התייחסנו לשפת הבדיקה ולא למדינה שבה הארגון רשום או פועל מכיוון שחלק מהגופים פועלים בשפות שאינן השפה הרשמית במדינה. למשל, ארגון הרשום בקנדה אך מפרסם בדיקות בפרסית. התרשים אינו כולל רומנית ויפנית, כיוון שנעשתה בדיקה אחת בלבד עבור כל אחת מהן.

השוואה זו אינה מעלה ממצאים חריגים ביחס למוטיבציה של גופים הפועלים בשפות מסוימות, אך היא חושפת נקודת דמיון מעניינת בין בדיקת העובדות בעברית ובפרסית: הבדיקות בשפה העברית התייחסו במידה רבה לתוכן כוזב שעשוי היה לשרת את ישראל, ואילו בשפה הפרסית נבדק בעיקר תוכן שעשוי היה לשרת את איראן. עם זאת, חשוב לציין כי Factnameh – הגוף היחיד שנכלל במחקר אשר פרסם בדיקות בפרסית – רשום בקנדה ומעסיק צוות דוברי פרסית מרחבי העולם, תוך הצגת גישה ביקורתית כלפי סביבת המידע וערוצי התקשורת האיראניים.⁴⁷

47. Factnameh (n.d.). *About us*. <https://factnameh.com/en/about>

שדה בדיקת העובדות בישראל ובעולם בזמן מלחמת ישראל-איראן

בהתבסס על הממצאים המרכזיים של מחקר זה ניתן לומר כי שדה בדיקת העובדות שעסק בניטור ובחינת תוכן שהופץ ברשתות בנוגע למלחמה היה רחב ומגוון מבחינת מספר המדינות והשפות שמייצגים הארגונים השונים. ריבוי השחקנים ומגוון השפות בתחום בדיקות העובדות סביב המלחמה מצביע על **האופי הגלובלי שלה והעניין הרב שהיא עוררה, הן מצד ארגוני בדיקת עובדות והן מצד קהליהם המקומיים**. ניתן גם להניח כי התכנים הכוזבים והמניפולטיביים הופצו בחלקם באותן שפות מקומיות, מה שמדגיש את **הדינמיקה הגלובלית וחוסר הגבולות של דיסאינפורמציה במלחמה**. כמו כן, על אף שהשיח הציבורי, התקשורתי והאקדמי הבין-לאומי מתמקד בארגונים ומומחים מערביים – בעיקר ממערב אירופה וצפון אמריקה – מחקר זה מבליט את הפעילות הנרחבת בתחום בדיקת העובדות באזורים אחרים בעולם, ומדגיש את הצורך לשלב בשיח הציבורי הבין-לאומי מגוון רחב יותר של גופי בדיקת עובדות, המשקפים את הצרכים וההטיות של קהליהם. ניתוח הממצאים מבליט את הודו כשחקנית חשובה ופעילה במיוחד בשדה בדיקת העובדות, כאשר שמונה ארגוני בדיקת עובדות הודיים שונים בחנו פרסומים על מלחמת ישראל-איראן, ואת הארגון הירדני Misbar, שפרסם את מספר הבדיקות הגדול ביותר לארגון יחיד.

בהקשר זה מעניין לציין כי בבחינת התפלגות המוטיבציות שבבסיס התכנים הכוזבים שנבדקו, **לא נמצאו פערים בין מוטיבציות התכנים שנבדקו ע"י גופים שונים או שפות שונות**. ככלל, מרבית התוכן הנבדק היה עשוי לשרת את האינטרס האיראני או לפגוע באינטרס הישראלי. ממצא בולט זה, המבוסס על בחינת היקף רחב של ארגונים מגוונים, עשוי להצביע על דומיננטיות של גורמים פרו-איראניים (או אנטי-ישראליים) ביצירה והפצה של תוכן כוזב ומניפולטיבי בתקופת המלחמה, ומעיד גם על מדיניות וסטנדרטים אחידים של בדיקות תוכן בקרב הארגונים שנכללו במחקר. החריגות הבולטות בהתפלגות מוטיבציית התוכן הנבדק הופיעו דווקא בבדיקות שפורסמו בעברית ובפרסית: **הגופים הישראליים עסקו במידה רבה בתוכן כוזב שעשוי היה לשרת את ישראל**, ואילו הגוף המבצע בדיקת עובדות בפרסית בדק יותר תכנים כוזבים שעשויים היו לשרת את איראן מאשר מרבית הארגונים בשדה הבין-לאומי. הפער בין הבדיקות של הארגונים הפועלים בעברית ובפרסית ובין יתר הבדיקות שפורסמו מעיד על חשיבותם של גופי בדיקת עובדות מקומיים, המשמשים "שומרי סף" ביקורתיים המגינים על משתמשי הרשת ועל סביבת המידע המקומית מפני הפצת תוכן כוזב בהקשרים של משברים ומלחמות.

מאפייני התוכן הכוזב שהופץ ונבדק במלחמת ישראל-איראן

האיסוף והניתוח של כלל בדיקות התוכן הכוזב שביצעו עשרות ארגוני בדיקת עובדות במהלך המלחמה מאפשרים להגיע לתובנות ולהבנה טובה יותר של סביבת המידע והפצת המידע הכוזב במסגרת מלחמת ישראל-איראן, ומלחמות עכשוויות בכלל. עם זאת, חשוב להדגיש כי ניתוח התכנים נעשה על סמך הבדיקות שערכו גופים אלה, ולא באמצעות ניתוח ישיר ומייצג של סביבת המידע הדיגיטלית כולה בתקופת המלחמה.

ממצא בולט בניתוח קשור להתפלגות של פורמט התוכן הכוזב. **רובם המכריע של התכנים שנבדקו היו בפורמט וידאו (84%),** בפער ניכר לעומת תמונות (13%) ותוכן טקסטואלי (3%). מחקרים מצאו כי שיעור גבוה מתוכני הדיסאינפורמציה שאליהם נחשפים משתמשים ברשתות הם ויזואליים, בין היתר מאחר שהאלגוריתמים של הרשתות החברתיות מתעדפים סרטוני וידאו, ואלו בדרך כלל הם זוכים לחשיפה ומעורבות גדולה יותר מסוגי תכנים אחרים. המחקר הנוכחי מצביע על דפוס דומה גם במלחמת ישראל-איראן.⁴⁸ המיקוד בסרטונים ותמונות בבדיקות של תכנים הנוגעים למלחמה מעיד על האופי הוויזואלי המובהק של דיסאינפורמציה בקשר אליה, מתוך ניסיון ברור להטעות דרך מראה עיניים ולנצל את העדיפות שניתנת לתכנים אלו ברשתות החברתיות. עם זאת, ייתכן שמדובר גם בהטיה של גופי בדיקת העובדות לעיסוק בתכנים בפורמט וידאו, אם משום שהם יוצרים מעורבות ועניין רבים יותר אצל קהלי יעד וכלי תקשורת לעומת תכנים טקסטואליים למשל, או כי קל יותר לבדוק אותם. עוד מעניין לציין כי **במחקר לא נמצאו בדיקות עובדות על טענות שגויות שהוצגו בסרטונים בשידור חי (לייב) ברשתות החברתיות,** שאותם קשה יותר לנטר ולבדוק בדיעבד. כלומר, במידה שמתרחשת הפצת דיסאינפורמציה באמצעות כלים של שידור חי בפלטפורמות, ייתכן שהיא עוברת "מתחת לרדאר" של בודקי העובדות.

בהקשר של בחינת האופנים בהם התוכן מטעה או מהווה דיסאינפורמציה, זוהו מקרים רבים של שימוש בתיעודים או תכנים אותנטיים מאירועי עבר, שהופצו באופן מטעה ובמנותק מההקשר המקורי, כגון תיעודים של פגיעות ממתקפת הטילים האיראנית נגד ישראל ב-2024. 88% מבדיקות העובדות (470 בדיקות) שנבחנו התייחסו לתכנים שהוצאו מהקשרם לפחות בממד אחד – זמן (76% מהתכנים), מקום (63% מהתכנים), או מסגור (71% מהתכנים). זהו שיעור גבוה בהרבה משאר סוגי ההטעה והדיסאינפורמציה שנמצאו. כלומר, **רובם הגדול של התכנים הכוזבים סביב המלחמה נשענו על תיעוד אמיתי ואותנטי, ולא היו מפוברקים לגמרי, אלא כללו עיוות מסוים של המציאות והוצאה מהקשר של אירועים אמיתיים.** בדיקות של הטעויות כאלה היו נפוצות הרבה יותר מבדיקות של טענות מפוברקות לגמרי, ששיעורן היה נמוך יחסית

48. Yang, Y., Davis, T., & Hindman, M.D. (2023). Visual misinformation on Facebook. *Journal of Communication*, 73(4), 316-318. www.cmu.edu/ideas-social-cybersecurity/events/conference-archive/archive-conference-2021/conference-papers-2021/conference-2021-paper-8-visualmisinformation.pdf

בבדיקות העובדות בסביבה הגלובלית. אחד ההסברים האפשריים לממצא זה הוא יכולותיהם ומגבלותיהם של גופי בדיקת העובדות: בעוד כלים טכניים כמו חיפוש תמונה הפוך מאפשרים להפריך תכנים כוזבים על בסיס טענות להוצאה מהקשר של מקום או זמן, הפרכת טענות לגופן היא מסובכת יותר מבחינה מעשית, שכן היא מצריכה כלים אחרים ומחקרי עומק. כמו כן, היא עשויה להיות מורכבת יותר מבחינה פוליטית, בשל העיסוק בתוכן עצמו ולא במזהים שונים שלו.

ממצא מעניין וחשוב נוסף של המחקר הוא כי 20% מכלל הבדיקות בזמן המלחמה עסקו בתוכני דיסאינפורמציה שנוצרו באמצעות כלי AI. מדובר בסוג הדיסאינפורמציה השני בשכיחותו לאחר הוצאה מהקשר, והוא שכיח בהרבה ממניפולציות או התערבות בכלים פשוטים ומיושנים יותר. רק 5% מתוכני הדיסאינפורמציה שנבדקו כללו מניפולציה שלא באמצעות כלי AI, אלא באמצעות עריכה מגמתית או כלים מסורתיים אחרים. כלומר, השימוש בכלי AI לשם מניפולציה או יצירה של תכנים ויזואליים כוזבים הופך נפוץ יותר משימוש בכלים פשוטים ומיושנים ממנו. ייתכן שממצא זה נובע מהשיפור הרב בכלי AI והזמינות הגוברת שלהם, והוא תואם פרסומים אחרים שעסקו בסביבת המידע במלחמת ישראל-איראן וטענו שנעשה במהלכה שימוש נרחב בדיסאינפורמציה מבוססת AI.⁴⁹

עם זאת, עדיין מדובר בשיעור נמוך מאוד של תכנים כוזבים יחסית לדיסאינפורמציה באמצעות הוצאה מהקשר. ממצאים אלו תואמים מחקרים קודמים, שמצאו כי למרות ההמולה התקשורתית והדאגה הציבורית סביב שימוש בכלי AI ליצירת תכנים כוזבים בכלל, ובהקשרים של מלחמות ומשברים בפרט – כגון שימוש ב-AI ליצירת דיפ-פייק של פוליטיקאים כדי להטות את דעת הקהל – שימושים כאלו עוד לא הפכו נפוצים במיוחד, ומרבית התוכן הכוזב עדיין מתבסס על אירועי עבר אמיתיים.⁵⁰ על אף השיפור וההנגשה של כלי AI בשנים האחרונות, נראה כי הפצת סרטונים ותמונות ממוחזרים מאירועים ומקומות אחרים היא עדיין קלה, מהירה ופשוטה יותר מיצירה של תכנים סינתטיים ומפוברקים, הדורשת מידה מסוימת של מומחיות ויכולת טכנית. אולם, יש לפרש ממצא זה בהירות, שכן במהלך המלחמה תוכני AI מסוימים, כמו תמונות של הפלת מטוסים, הפכו ויראליים. לכן, השיעור הגבוה יחסית של תוכני דיסאינפורמציה מסוג זה עשוי לנבוע מכך שגופי בדיקת עובדות רבים בעולם עסקו בתכנים ויראליים שחזרו והופיעו שוב ושוב. מעבר לכך, חשוב גם לזכור שקל יותר מבחינה מתודולוגית לבדוק ולהפריך תכנים ישנים או ממוחזרים דרך איתור מופעים קודמים שלהם, בניגוד להפרכה של תכנים סינתטיים או ערוכים, שלעיתים עשויים ברמה טכנית גבוהה המקשה על הבדיקה. כלומר, ריבוי הבדיקות של סוג דיסאינפורמציה מסוים עשוי לשקף את הדומיננטיות שלו בשדה המידע הכוזב, אך קשור גם ליכולות, להעדפות ולכלים הקיימים בידי הבודקים.

49. EDMO, 2025; Murphy et al., 2025; Gault, M., & Maiberg, E. (2025, June 18). The AI slop fight between Iran and Israel. *404 Media*. www.404media.co/the-ai-slop-fight-between-iran-and-israel/

50. Brennen, J. S., Simon, F. M., & Nielsen, R. K. (2020). Beyond (mis)representation: Visuals in COVID-19 misinformation. *The International Journal of Press/Politics*, 26(1), 277-299. <https://doi.org/10.1177/19401612200964780>; Hameleers, 2025

פיצוצים וירטואליים ופייקים בליסטיים

מאפייני המידע הכוזב והמניפולטיבי שהופץ ונבדק במלחמה, כפי שעולה במחקר זה, תואמים את התמות המרכזיות שעלו מניתוח הנתונים, ומעידים על השימושים שיוצרי ומפיצי התכנים הכוזבים ביקשו לעשות בתכנים אלו כדי לקדם את מטרותיהם. המחקר מצא כי רוב התכנים שנבדקו עסקו בעיקר בהגברה של ביטויי כוח והצגת עוצמה צבאית נגד האויב, למשל דרך העצמה או זיוף של פגיעות בתשתיות פיזיות, או הצגה של כלי נשק והפגנת כוח צבאי. התכנים לא עסקו כמעט במהלכים מדיניים ופוליטיים, או בטרגדיות אנושיות ובמחיר האישי של המלחמה. זאת בשונה מדיסאינפורמציה שהופצה במלחמות אחרות, כמו מלחמת ישראל-חמאס, כאשר כל אחד מהצדדים ביקש לעשות דה-לגיטימציה לצד השני ולהוקיע אותו כלא מוסרי באמצעות הצגתו כאחראי לביצוע פשעים.⁵¹ בהתאם לכך, עלה כי גם השימושים בכלי AI במלחמה זו נעשו למטרות זיוף של הרס תשתיות פיזיות או העצמתו, וכן ביום התרסקויות של כלי טיס וטייסים. בניגוד לסכסוכים אחרים כמו המלחמה בעזה, רוב התכנים שנוצרו במלחמה זו באמצעות AI לא כללו אנשים או סיטואציות בין-אישיות הפונות אל הרגש, אלא מבנים, תשתיות, כלי נשק ופיצוצים.

ממצא אחר המחזק תובנה זו הוא בדיקת המיקומים המקוריים של תכנים שהוצאו מהקשרם הגיאוגרפי, ולא הגיעו בהכרח מאזור המזרח התיכון. מדינות בולטות שבהן צולמו התכנים במקור היו סין, ארה"ב ורוסיה, בשיעור גבוה יותר מאשר מקומות כמו סוריה, עזה ולבנון. ממצא זה מתאים לתפיסה התודעתית שאפיינה מלחמה זו ולאופי המידע שהופץ במסגרתה, המתאפיין בטשטוש ומבט מרוחק על תוצאות הלחימה.

אם כן, במלחמת ישראל-איראן נעשה שימוש נרחב בדיסאינפורמציה כדי להעצים את ממדי הפגיעה באויב ולהציג כל אחד מהצדדים בעימות כחזק יותר מהשני, בשונה מהדגשת פעולות לא חוקיות, לא לגיטימיות או לא מוסריות של האויב, במטרה להפעיל עליו לחץ מצד הקהילה הבין-לאומית. שימושים אלו חורגים מהאופי האמוציונלי והאפקטיבי של דיסאינפורמציה בהקשרים אחרים, ומיועדים לנצל את "ערפל המלחמה" ולהעצים אותו כדי להפעיל לחץ ישיר על האזרחים והעורף וליצור מצג שווא של נזקים גדולים יותר מאלה המדווחים בתקשורת הרשמית. אנו מכנים תוכן כוזב מסוג זה "דיסאינפורמציה בליסטית" – תוכן ויזואלי הממוקד בהעצמת ההרס והחורבן במדינת האויב. סוג זה מנוגד, למשל, לדיסאינפורמציה של קורבנות – שמטרתה להציג את עצמך כחלש וכקורבן ואת האויב כאחזר או פושע מלחמה ולהעצים את הלחץ והביקורת הבין-לאומיים כלפיו.

51. Hameleers, 2025.

לסיכום, הערפול, הצנזורה והמגבלות על גופי תקשורת בזמן מלחמה מעודדים יצירת דיסאינפורמציה סביב נזקי המלחמה ופגיעות באויב, תוך ניצול חוסר הידע בקרב האזרחים ומגבלות הפרסום של כלי התקשורת כדי לזרוע בהלה וחרדה ולהגביר את הלחץ התודעתי על עורף האויב, שכן ללא מידע גלוי ומוסמך מטעם גורמים רלוונטיים או גופי תקשורת אמינים במדינה קשה להפריך טענות המופצות ברשתות החברתיות. התוצאות של ניתוח התמות מרמזות כי על אף שהיקף ואופי התכנים הכוזבים סביב המלחמה עשויים להיות נרחבים, המוטיבציות שבבסיס התכנים השונים והשימושים שנעשים בהם הם למטרות דומות ומצומצמות יחסית.

החוזקות והחולשות של שדה בדיקת העובדות בישראל

המחקר המחיש את חשיבותם ותרומתם של גופי בדיקת העובדות כגורמי מקצוע מומחים בעלי ידע וניסיון בהקשר המקומי, אך גם את היעדרם של גופי בדיקת עובדות ישראלים מסביבת בדיקת העובדות הגלובלית. השונות בין המוטיבציות של התכנים שבדקו גופים ישראלים לרוב התכנים בשדה הגלובלי מוכיחה כי **הגופים הישראליים הם שחקן חשוב וביקורתי בסביבת המידע הישראלית**. התפקוד של גופי בדיקת העובדות המקומיים כ"שומרי סף" של סביבת המידע והתקשורת בישראל מומחש בשיעור הגבוה יחסית של בדיקת עובדות בעקבות טענות שהופיעו בכלי תקשורת מקומיים – 34% מכלל הבדיקות, לעומת 2% בלבד מהבדיקות של גופים בעולם, שהתמקדו במובהק בדיסאינפורמציה שהופצה ברשתות החברתיות. כמו כן, בניגוד למגמה העולמית, בה תמת הסוגיות פוליטיות הופיעה ב-9% בלבד מכלל הבדיקות, בישראל היא תפסה נתח נכבד של 22%, מה שעשוי להעיד על המיקוד של גופים ישראלים בתוכן שיש לו השפעה מקומית או עניין ציבורי מקומי, ורלוונטי לפוליטיקה, לתקשורת ולהצהרות של נבחרי ציבור מקומיים.

אולם, חשוב לציין כי הבדיקות שנכללו במאגר Fact Check Explorer על המלחמה לא כללו אף בדיקה בעברית או מטעם גופים ישראלים. זאת מכיוון שהגופים הישראליים לא משתמשים בכלים ובפורמטים הנדרשים בסטנדרט הבין-לאומי להנגשה של תוכני בדיקת עובדות לזירה הגלובלית. תמונת מצב זו משקפת חולשה ותת-פיתוח של שדה בדיקת העובדות בישראל. הארגון היחיד שהשתמש בעבר בפורמטים וכלים בסטנדרט בין-לאומי, 'המשרוקית', פרסם מעט ידיעות ובדיקות עובדות אודות המלחמה ובמהלכה. שני הארגונים שנכללו במחקר – פייק ריפורטר ו'בדוקים' – מפרסמים את עבודתם בעיקר ברשת X, ברשתות חברתיות אחרות ובכתבות בכלי תקשורת מגוונים, ולא מחזיקים ארכיון או מאגר בדיקות נגיש ונוח שניתן לערוך בו חיפוש לטובת ציבור משתמשי הרשת, עיתונאים, חוקרים ובעלי עניין אחרים.

חוסר זה בולט במיוחד בהקשר של השפה הערבית. אומנם כרבע מבדיקות העובדות הבין-לאומיות שנכללו במחקר היו בשפה הערבית, אך אף אחת מהן לא נעשתה מטעם גופים ישראליים, תוך שיכלול לספק הקשר מקומי ושימוש בידע המקומי הייחודי. על אף שהחברה הערבית היא כ-21% מאוכלוסיית ישראל, גופי בדיקת העובדות במדינה אינם מנגישים תכנים בערבית ואינם מותאמים לצרכיה הייחודיים. ממצא זה מדגיש את החוסר במענה הולם עבור החברה הערבית מצד גופי בדיקת העובדות המקומיים, ומעורר שאלות לגבי מקורות המידע המאומת הנגישים לה. צורך זה מתחדד לנוכח יכולתם המוגבלת מלכתחילה של גופי בדיקת העובדות הישראליים, שמספרם מצומצם והם נתונים ללחצים כלכליים ופוליטיים גוברים.

סיכום ומסקנות

המחקר הנוכחי תורם להבנת דפוסי הפצת הדיסאינפורמציה במלחמת ישראל-איראן ביוני 2025 ואופן פעולתו של שדה בדיקת העובדות במהלכה. הוא נערך על רקע משבר מתמשך בסביבת בדיקת העובדות העולמית, הסובלת לחצים כלכליים ופוליטיים, ירידה באמון הציבור, ושינויים במדיניותן של הרשתות החברתיות, וירידה במעמד הגופים הבודקים. החידוש המרכזי של המחקר הוא בהצגת התמונה הגלובלית של סביבת המידע בזמן עימות מקומי ואזורי: אף שהמלחמה התרחשה במזרח התיכון, הדיסאינפורמציה שנוצרה והתגובות לה העסיקו ארגונים ופעילים ממגוון רחב של אזורים ושפות.

לצד תרומתם הייחודית של הגופים המקומיים להבנת ההקשר המקומי של המידע הכוזב, המחקר ממחיש את חולשת השדה הישראלי ומדגיש את הצורך בהעצמתו – היעדר ארגונים מקומיים מפלטפורמות ומאגרי בדיקות בין-לאומיים, היעדר פעילות בדיקה מקומית בשפה הערבית, וחוסר בתיעוד וארכוב שיטתי נגיש של היסטוריית הבדיקות. אף שגופי בדיקת העובדות המקומיים ממלאים תפקיד חיוני, מגבלות אלו מצמצמות את השפעתם בזירה הבין-לאומית.

ברמת התוכן, המחקר מצביע על התמקדות בבדיקות של תוכן ויזואלי, בדגש על סרטוני וידאו (84% מהבדיקות), לצד מחסור בולט בבדיקות של פורמטים אחרים, כמו שידורים חיים ברשתות (לייבסטרימינג), אודיו, טקסט, טענות מפוברקות או טענות מטעות שהופצו בתקשורת הממוסדת. ממצא מרכזי נוסף הוא הבולטות של "דיסאינפורמציה בליסטית" – תכנים ויזואליים שמטרתם להעצים ולהדהד פגיעות פיזיות והרס בעורף האויב באמצעות מתקפות טילים ומטוסים, בניגוד לדפוסים ונרטיבים רגשיים-קורבניים שהיו נפוצים בתוכני דיסאינפורמציה במסגרת עימותים קודמים. דפוס זה מנצל את מגבלות הנגישות למידע בזמן מלחמה כדי ליצור לחץ תודעתי ישיר על עורף האויב, המתווסף לפעולות הלחימה הממשיות, בשונה מהפעלת לחץ בין-לאומי חיזוני על האויב על בסיס טענות מוסריות. המחקר חושף גם את היקף השימוש בכלי AI ליצירת תכנים כוזבים במלחמה: 20% מהבדיקות עסקו בתוכן שנוצר באמצעות AI – שיעור גבוה יחסית לשיטות אחרות, מסורתיות יותר, של מניפולציה. הממצאים מצביעים על כך שיכולת בדיקת העובדות והמדיניות סביבה היא במידה רבה פונקציה של הכלים והמשאבים הקיימים.

מגבלה מרכזית של המחקר הנוכחי נובעת מהתבססות על תכנים שנטרו ונבדקו בפועל בידי גופי בדיקת העובדות, ולא על בדיקה או מדגם מייצג של כלל התכנים השקריים שהופצו. ייתכן שתכנים מתוחכמים יותר או בעלי תפוצה מוגבלת לא עלו לידי בדיקה ולא נכללו במחקר. בנוסף, שיטת המחקר מתבססת על שיקול הדעת, סדרי העדיפויות והמשאבים של ארגוני

בדיקת העובדות, שפועלים כיום תחת לחצים ואילוצים רבים, ולכן חשוב לשלב ולהשוות אותה עם מתודולוגיות משלימות ובחינת זוויות נוספות של סביבת המידע הכוזב במלחמה. כמו כן, מעניין לבחון את ממצאי המחקר הנוכחי אל מול מחקרים מקבילים ודומים על שימוש בדיסאינפורמציה במסגרת סכסוכים ומלחמות באזורים אחרים בעולם, ולהשוות את דפוסי הפעולה והבדיקה, אופי התכנים והשימושים שנעשים בהם.

עם זאת, על אף מגבלות המחקר, התמונה שהוא מציג בנוגע לתכנים ויזואליים במסגרת המלחמה – אם תכנים שהוצאו מהקשר ואם תכנים שנוצרו באמצעות כלי בינה מלאכותית – מדגישה את החשיבות של בדיקת עובדות ומודרציה בזמן אמת. מרבית התכנים שנכללו במחקר זה הופצו ברשתות החברתיות במטרה לגרום נזק תודעתי ולעורר בהלה ובלבול בקרב אזרחים בזמן מלחמה. המגוון של סוגי הדיסאינפורמציה מדגיש את חשיבות עבודתם של בודקי עובדות אנושיים מומחים ובלתי תלויים לשם זיהוי ההקשר המקורי, ואת הצורך בשילובם בתהליכי מודרציה של הפלטפורמות.

ממצאי מחקר זה יכולים לתרום להבנת האיומים של מתקפות תודעה ודיסאינפורמציה נגד אזרחים ברשתות חברתיות, ובאינטרנט בכלל, במסגרת מלחמות ועימותים מזוינים והצרכים שהן מעוררות כדי להתמודד איתן. עבור גופי בדיקת העובדות, המחקר חושף גם את המגבלות ונקודות העיוורון של מאמצי הבדיקה. עבור הפלטפורמות הוא מספק תמונת מצב עדכנית של הסוגים והאופי של האיומים והאתגרים הכרוכים בנושא הדיסאינפורמציה במלחמה, ומדגיש את החשיבות של שיתוף פעולה עם בודקי עובדות מקצועיים, ועבור גופים מדינתיים הוא חושף את הצורך בהגנה על אזרחים גם בסביבה הדיגיטלית.

מקורות

בודקים [2022 @bodkim]. (14 ביוני, 2025). ברשתות מופץ פייק שנתניהו ברח לאתונה, גם בעברית וגם באנגלית. גם הציטוט לכאורה של בן כספית הוא שיקרי. [ציוץ].
X. <https://x.com/bodkim2022/status/1933813518882443395>

בודקים [2022 @bodkim]. (20 ביוני, 2025). בערוץ 14 מציגים את "מטס יום העצמאות בשמי איראן", מטוסים ישראלים בשמי איראן. העובדות: מדובר בסרטון ישן, פייק שעלה בערוץ... [ציוץ]. X. <https://x.com/bodkim2022/status/1936074986072293456>

בודקים [2022 @bodkim]. (22 ביוני, 2025). הסרטון שמשודר בערוץ 12 שנכתב עליו "איראן לפני זמן קצר", הוא לא סרטון שצולם היום. בטיקטוק למשל הסרטון הזה הופץ... [ציוץ].
X. <https://x.com/bodkim2022/status/1936591851429023993>

פייק ריפורטר [FakeReporter @]. (14 ביוני, 2025). שימו לב: חשבון הטוויטר הרשמי של צה"ל פרסם סרטון ובו נראים בהתחלה טילים בליסטיים שנורו בידי איראן בדרכם לישראל [ציוץ].
X. <https://x.com/FakeReporter/status/1933634358784524773>

פייק ריפורטר [FakeReporter @]. (15 ביוני, 2025). 1. ההודעה הזו מופצת ביממה האחרונה ברשתות החברתיות ומזהירה משיחות טלפון של חמאס וחיזבאללה לאזרחים ישראלים במטרה לאתר אותם ולפגוע בהם [ציוץ].
X. <https://x.com/FakeReporter/status/1934193474837831844>

פייק ריפורטר [FakeReporter @]. (17 ביוני, 2025). חשבון בשם "יהודי תימן" (50K עוקבים) פרסם סרטון שמראה נזקים לכאורה מפגיעה ישירה של כטב"ם איראני במגדל בתל אביב [ציוץ].
X. <https://x.com/FakeReporter/status/1934933562844709214>

פייק ריפורטר [FakeReporter @]. (18 ביוני, 2025). הסרטון הנ"ל בו נראה אדם במדים מלטף טיל גרעיני מיניאטורי הוא לא "טרור פסיכולוגי של איראן" אלא סרטון... [ציוץ].
X. <https://x.com/FakeReporter/status/1935129042778251452>

פייק ריפורטר [FakeReporter @]. (18 ביוני, 2025). הסרטון הזה שרץ ברשת ומראה לכאורה הפגנות למען ישראל באיראן – נוצר בעזרת AI. [ציוץ].
X. <https://x.com/FakeReporter/status/1935431036495688122>

Appani, A. K. (2025, June). A video of San Diego's "No Kings" march is being shared as footage of Americans protesting against the US attack on Iran. *Factly*. <https://factly.in/a-video-of-san-diegos-no-kings-march-is-being-shared-as-footage-of-americans-protesting-against-the-us-attack-on-iran/>

Arabic News Health Investigation Service (2025, June 25). هذه الصورة ليست لحريق في إسرائيل. نتيجة الصواريخ الإيرانية بل لحريق في فندق في الصين عام 2009 [This picture is not of a fire in Israel as a result of Iranian missiles, but of a fire in a hotel in China in 2009]. *AFP*. <https://factcheckarabic.afp.com/doc.afp.com.62ZH7KD>

Bhardwaj, S. (2025, June 20). इजरायल में मोसाद हेडक्वार्टर की तबाही के दावे से AI generated विजुअल वायरल [AI generated visuals go viral with claims of destruction of Mossad headquarters in Israel]. *BOOM*. <https://hindi.boomlive.in/fact-check/iran-israel-conflict-ai-generated-visuals-of-mossad-headquarters-viral-28831>

Brennen, J. S., Simon, F. M., & Nielsen, R. K. (2020). Beyond (mis)representation: Visuals in COVID-19 misinformation. *The International Journal of Press/Politics*, 26(1), 277-299. <https://doi.org/10.1177/1940161220964780>

Castroviejo, M. (2025, June 23). Esta imagen de un bombardero estadounidense B-2 supuestamente derribado por Irán está generada con IA [This image of a US B-2 bomber allegedly downed by Iran is AI-generated]. *Newtral*. www.newtral.es/b-2-derribado-iran-bulo/20250623/

Chowdhury, A. (2025, June 24). No, US bombers did not use Indian airspace to attack Iran. *BOOM*. www.boomlive.in/fact-check/us-airstrikes-iran-indian-airspace-claim-fact-check-28864

Duke, A. (2025, June 22). Fact check: Video does NOT show lightning bolt during US bombing of Iran nuclear facility. *Lead Stories*. <https://leadstories.com/hoax-alert/2025/06/fact-check-video-does-not-show-lightning-bolt-during-us-bombing-of-iran-nuclear-facility.html>

EDMO. (2025, June 13). The first AI war: How the Iran-Israel conflict became a battlefield for generative misinformation. *EDMO*. <https://edmo.eu/publications/the-first-ai-war-how-the-iran-israel-conflict-became-a-battlefield-for-generative-misinformation/>

EU DisinfoLab Research Team. (2022, July 22). EU DisinfoLab's methodology to classify fact-checked disinformation: A codebook. *EU DisinfoLab*. www.disinfo.eu/wp-content/uploads/2022/07/20220720_Methodology_FINAL-1.pdf

Factnameh (n.d.). About us. <https://factnameh.com/en/about>

Gault, M., & Maiberg, E. (2025, June 18). The AI slop fight between Iran and Israel. 404 Media. www.404media.co/the-ai-slop-fight-between-iran-and-israel/

Hameleers, M. (2025). The visual nature of information warfare: The construction of partisan claims on truth and evidence in the context of wars in Ukraine and Israel/Palestine. *Journal of Communication*, 75(2), 90–100. <https://doi.org/10.1093/joc/jqae045>

Ibrahim, N. (2025, June 19). [Video is from 2018 and not depicting the transfer of a massive Iranian missile]. Misbar. www.misbar.com/factcheck/2025/06/19/مخض-يناري-يا-خوراص-لقن-تيلمعل-سيلو-2018-ماع-نم-ويديفلا

Jo, H. (2025, June 26). AI image of crashed jet falsely linked to Iran-Israel war. AFP. <https://factcheck.afp.com/doc.afp.com.62Y23WD>

Jones, G. M. (2025, June 19). How out-of-context videos mislead social media users on the Israel-Iran conflict. Euronews. www.euronews.com/my-europe/2025/06/19/how-out-of-context-videos-mislead-social-media-users-on-the-israel-iran-conflict

Madhusoodan, K. (2025, June 18). Viral video claiming to show Tel Aviv Airport in ruins after Iran strike found to be AI-generated. Newschecker. <https://newschecker.in/ai-deepfake/viral-video-claiming-to-show-tel-aviv-airport-in-ruins-after-iran-strike-found-to-be-ai-generated>

Madhusoodan, K. (2025, June 19). Old video of stampede at Florida Mall shared as chaos at Tel Aviv airport. Newschecker. <https://newschecker.in/fact-check/old-video-of-stampede-at-florida-mall-shared-as-chaos-at-tel-aviv-airport>

Madhusoodan, K. (2025, June 20). Viral video claiming to show Israeli soldier begging Iran for mercy is AI-generated. Newschecker. www.newschecker.in/undefined/ai-deepfake/viral-video-claiming-to-show-israeli-soldier-begging-iran-for-mercy-is-a-deepfake

Mahalanobish, A. (2025, June 18). More old videos of missile strikes viral as Iran's June attack on Israel. Alt News. www.altnews.in/more-old-videos-of-missile-strikes-viral-as-irans-june-attack-on-israel/

Misbar Editorial Team [2025] [فريق تحرير مسبار] (June 15). *مشاهد زائفة وليست لسقوط مبان في إسرائيل*. Misbar. www.misbar.com/factcheck/2025/06/15/ [Fake footage of buildings collapsing in Israel as a result of Iranian bombing]. *Misbar*. www.misbar.com/factcheck/2025/06/15/ [مبان-في-إسرائيل-نتيجة-القصف-الإيراني]

Misbar Editorial Team [2025] [فريق تحرير مسبار] (June 16). *فيديو قديم من لبنان وليس لقصف إيراني على*. Misbar. www.misbar.com/factcheck/2025/06/16/ [An old video from Lebanon, not of an Iranian strike on an Israeli intelligence building]. *Misbar*. www.misbar.com/factcheck/2025/06/16/ [لقصف-إيراني-على-مبنى-المخابرات-الإسرائيلية]

Misbar Editorial Team [2025] [فريق تحرير مسبار] (June 20). *الفيديو نكاه اصطناعي وليس لإسرائيليين يعتذرون*. Misbar. www.misbar.com/factcheck/2025/06/20/ [The video is AI-generated, not of Israelis apologizing to Iran and calling for a ceasefire]. *Misbar*. www.misbar.com/factcheck/2025/06/20/ [بر-حلا-فقو-نوبلطيو-نار-يال-نور-تعي-نييلينار-سال-سيلو-يعاتطصا]

Moubayed, E. (2025, June 18). Video does not show Iranian attack on Bazan oil refinery in Haifa. *Misbar*. www.misbar.com/en/factcheck/2025/06/18/video-does-not-show-iranian-attack-bazan-oil-refinery-haifa

Murphy, M., Robinson, O., & Sardarizadeh, S. (2025, June 19). Israel–Iran conflict and AI disinformation: Dozens of AI-generated videos garner over 100 million views. *BBC News*. www.bbc.com/news/articles/c0k78715enxo

Myers, S. L., Odenheimer, N., & Solomon, E. (2025, July 15). Israel and Iran usher in new era of psychological warfare. *The New York Times*. www.nytimes.com/2025/07/15/technology/israel-iran-psychological-warfare.html

Pérez, S. (2025, June 23). El presidente de Irán no ha presentado su dimisión a 23 de junio de 2025, la carta viral es falsa [The president of Iran has not submitted his resignation as of June 23, 2025; the viral letter is fake]. *Newtral*. www.newtral.es/carta-renuncia-presidente-iran/20250623/

Ponce de León, E., & Chenrose, A. (2025, June 24). Grok struggles with fact-checking amid Israel–Iran war. *DFRLab*. <https://dfrlab.org/2025/06/24/grok-struggles-with-fact-checking-amid-israel-iran-war/>

Ram, Y., Wiener, A., & Ring, E. (2025, April). *Disinformation resilience: Israel stakeholder analysis report*. Israel Internet Association. www.isoc.org.il/files/docs/disinformation/Disinformation-Resilience-Israel-Stakeholder-Analysis-Report-April2025.pdf

Rappler (2025, June 19). *Fact check: Video of Iran lawmakers burning U.S. flag inside parliament is from 2018*. www.rappler.com/newsbreak/fact-check/video-iran-lawmakers-burning-us-flag-2018-not-recent/

Ring, E. (2025, July 6). Fake news, real missiles: Israel's Telegram crisis is a national security threat. *Haaretz*. www.haaretz.com/opinion/2025-07-06/ty-article-opinion/premium/fake-news-real-missiles-israels-telegram-crisis-is-a-national-security-threat/00000197-cffc-da1d-a5ff-effe6e780000

Shah, N. (2025, July 30). What the Israel-Iran conflict revealed about wartime cyber operations. *Atlantic Council*. www.atlanticcouncil.org/blogs/new-atlanticist/what-the-israel-iran-conflict-revealed-about-wartime-cyber-operations/

Sodipe, L. (2025, June 26). مقاطع فيديو قديمة لانفجارات تُصوّر زائفاً على أنها ضربات أمريكية على إيران [Old blast videos falsely depicted as US strikes on Iran]. *AFP*. <https://factcheck.afp.com/doc.afp.com.63DM9KF>

Wardle, C., & Derakhshan, H. (2017, September). Information disorder: Toward an interdisciplinary framework for research and policy making. *Council of Europe*. <https://edoc.coe.int/en/media/7495-information-disorder-toward-an-interdisciplinary-framework-for-research-and-policy-making.html>

Wiener, A., & Stegman, O. (2024). *Social media and digital platforms use in Israel (2023–2024)*. Israel Internet Association. <https://en.isoc.org.il/data-and-statistics/social-media-and-digital-platforms-use-in-israel-2023-2024>

Yang, Y., Davis, T., & Hindman, M.D. (2023). Visual misinformation on Facebook. *Journal of Communication*, 73(4), 316–318. www.cmu.edu/ideas-social-cybersecurity/events/conference-archive/archive-conference-2021/conference-papers-2021/conference-2021-paper-8-visualmisinformation.pdf

Yasur, N., & Citrinowicz, D. (2024). Iranian foreign information manipulation and interference during the Swords of Iron War. *INSS*. www.inss.org.il/publication/iran-influence/